

ΠΑΝΔΘΗΝΔΙΑ

ΕΤΟΣ Ι' 31 ΙΑ·
ΝΟΒΑΡΙΟΥ 1910

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΔΗΜΩΔΗ ΑΙΣΜΑΤΑ ΕΚ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΩΝ ΚΩΔΙΚΩΝ

Οἱ κώδικες οἱ περιέχοντες καθ' ὅλον ἢ καὶ ἐν μέρει καθαρῶς νεοελληνικά δημῶδη ἄσματα, ἐξεπίτηδες καὶ συστηματικῶς γεγραμμένα ἐν αὐτοῖς, εἶναι ἀληθῶς σπανιώτατοι καὶ ὀλιγοστοὶ τινες. Ἄλλ' ἐν παρόδῳ, ἐν τοῖς καλουμένοις παραφύλλοις, ὡς παραπληρώματα ἢ ὡς δοκίμια κορυδίου, συνηθέστατα ἀπαντῶσιν ἐν τοῖς χειρογράφοις στίχοι ἢ καὶ ὀλόκληρα καθαρῶς δημῶδη ἄσματα. Τοιαῦτα ηὐτύχησα νὰ εὑρω ἰκανὰ κατὰ τὰς παλαιογραφικὰς μου ἐρεῖνας μεθ' ἡδονῆς πάντοτε καὶ ἐπιμελείας ἀσχοληθεὶς εἰς τὴν σπουδὴν αὐτῶν, καθ' ὅσον ἢ ἐκ παλαιῶν ὀπωσθήποτε κωδίκων ἐκδοσις τούτων δύναται νὰ ποβῆ παντοίως διδασκτικῆ. Οὕτω λόγου χάριν καὶ περὶ τῆς παλαιότητος, γενέσεως καὶ διαδόσεως τῶν καθ' ὅλου προϊόντων τῆς δημῶδους ἡμῶν Μούσης νὰ συμπεράνωμεν καὶ τὴν διὰ μέσου τῶν αἰώνων ἐξέλιξιν αὐτῶν νὰ παρακολουθήσωμεν δεόντως δυνάμεθα, ὁρμώμενοι ἐκ τῶν ἐν τοῖς παλαιοῖς χειρογράφοις διατυπώσεων τούτων.

Προβαίνων δ' ἐνταῦθα εἰς τὴν κατ' ἐπιλογὴν ἐκδοσιν δημῶδων ἄσματων, αἶψα ἐξέγραφα ἐκ χειρογράφων κωδίκων, δηλῶ ὅτι ἐπιχειρῶ μὲν νὰ ποκαταστήσω ταῦτα, ἀλλὰ πάντοτε μετεχειρίσθην ὡς πρὸς τοῦτο ἐπιφύλαξιν περισσὴν, μὴ θελήσας νὰ πομακρυνθῶ καὶ πόρρω τῆς ἐν τοῖς χειρογράφοις μορφῆς. Τῶν δὲ κακῶν γραφῶν τῶν κωδίκων ἐσημείωσα ἐν ὑποσελίδιοις ὑπομνήμασιν ἐκείνας μόνον, ὅσαι τυχόν δύνανται νὰ ἔχωσι σημασίαν τινὰ καὶ δι' ἀφορῶσιν εἰς τὴν φωνητικῆν, καθ' ἣν δήλον ὅτι μέθοδον καθιέρωσε διὰ τὴν ἐκδοσιν δημῶδων ἑλληνικῶν κειμένων ὁ μακαρίτης John Schmitt.¹ Καὶ εἰς μὲν παρενθέσεις () περιέκλεισα τὰ ἐν τοῖς χειρογράφοις συντετμημένα, εἰς ἀγκύλας ἀμβλυγωνίους < > τὰ ἐν τοῖς χειρογράφοις ὀβελιστέα καὶ εἰς ἀγκύλας ὀρθογωνίους [] γράμματα ἢ καὶ λέξεις προσθετέας εἰς τὰ ἐν χειρογράφοις κείμενα. Ἐπίσης δι' ἄλλων καθέτων γραμμῶν | ἐχώρισα τοὺς στίχους τῶν χειρογράφων, καὶ διὰ διπλῶν || τὰ φύλλα τούτων· αἱ δὲ συνεχεῖς στιγμαὶ δηλοῦσι τὰ ἐκ τῶν χειρογράφων ἐλλείποντα.

1

[Ἡ κακὴ μάννα]

φ. 32^α || Ἄντρονικός ἐκίνησε νὰ πάη στὸ ταξίδιν
καὶ ἀφηκεν τὸν ὑγιόκα του ποὺ γράμματα μαθαίνει.
Κι [ὁ] δάσκαλος | τὸν ἔπεισε νὰ πάη νὰ γιοματίσῃ
καὶ κηῦρεν τῆ | μαννίτζα του ὁποὺ παίζει μὲν τοὺς πάντες.

Στιχ. 1 κ. [=κώδικε] Χα : εκ. Ἄντρονικός ἐκινῶσεν α (ν) . . . ταξίδιν τοῦ — 2 Τὸ ἐν ἀρχῇ κι συντομογραφικῶς : S' (Οὕτω καθ' ὅλον τὸ ἄσμα γράφεται ἐν τῷ κ. ὁ σύνδεσμος καὶ ἢ κι) — τδ εἰς γράμ. τ. — 4 κ. : τῆ | μαννα τοῦ

¹ John Schmitt *Über phonetische und graphische Erscheinungen im vulgärgriechischen*. Ἐν Λειψίᾳ 1898 — Πρβλ. καὶ τοῦ αὐτοῦ. *The Chronicle of Morea*. Ἐν Λονδίῳ — 1904 σ. XXIV — Πρβλ. τὰ παρατηρηθέντα ὑπὸ Crumbacher, *Ein vulgärgriechischer Weiberspiegel*. Ἐν Μονάχῳ 1905, σ. 367 κ. ἐ. (πρβλ. καὶ ἐν *Berliner philologische Wochenschrift*, τομ. XXIV, 1905, σ. 76-77).

φ. 31^β — « Καλά ναι αὐτά, || μαννίτζα μου, πὸν κάμεις μὲν τοὺς πάντες
μόνε νὰ ξέρῃ | ἀφέντης μου νὰ τοῦ τὰ μολογήσω.» 5
Αὐτὴ ἡ ψικύλα ἡ ἄνομη |
μὲ τὰ καρῦδια τὸν πλανᾶ καὶ μὲ τὰ λεφτοκάρια
[μέσ] στὸ κελλάρ' τὸν ἔβαλε, σάν πρόβατο τὸν σφάζει.
[Ε] βγαλε τὸ συκῶτι του στὸ μάγερα τὸ πέβει. 10
— « Μαγέρεψέ μου, μάγερα, πό νὰ λάφι συκῶτι.»
Μόνε | νὰ τος κι Ἀντρονίκος στήν πόρ[τα] καβαλλάρη[ς]
κι ἀπὸ μακρὰ | χαιρέτησε | 15
— « Καλῶς ἦρα τὴν Ἀρετὴ καὶ μὲ τὸ[ν] Κωσταντῖνο.»
— « Καλῶς ἦρθες, | ἀφέντη μου | 15
ὁ Κωσταντῆς δὲν εἶναι δῶ, στὸ δά[σκαλον] ὑπάει.»
Τὸ μαῦρο το[υ] ἐκέ[ν]τησε, στὸ δάσκαλον ὑπάει.
καὶ | πήγε καὶ χαιρέτησε.
— « Καλῶς ἦρα | τὸ δάσκαλο[ν] καὶ μὲ τὸ[ν] Κωσταντῖνο.»
— « Καλῶς ἦρθες, Ἀντρονίκε 20
ὁ Κωσταντῆς | δὲν εἶναι δῶ
στὴ μά[ννα] του ἐδιάβηκε νὰ | πάη νὰ | γιοματίση.»
φ. 31^β — «|| Καὶ πέψουσε νὰφέντη μου ὅσο νάθρη κι [ὁ] Κωσταντῆς
μὲ τὰ | παιδιὰ ἐδιάβηκεν διὰ νὰ περδιαβάση.»
Καὶ [στὸ] θρο[νί] τὸν ἔβαλε καὶ τάβλα φέρνει ὀμπρός του| 25
καὶ φερεν [τότες:] τὸ ταψὶ μ' τοῦ γιουῦ του τὸ συκῶτι.
— « Φάε, ἀφέν[τη] μου, καλὸ ἀλαφι[νὸ] συκῶτι.»
φ. 30^β — Καὶ τὸ συκῶτι ἐλάλη[σεν] ἀπ' τὸ ἀργυρὸ σκουτέλλι.
— « Μὴ φᾶς, ἀφέντη μου, | [μὴ] φᾶς,] καὶ φᾶς καὶ μαγαρίσεις
ἀφ' τοῦ γιουῦ σου τὸ συκῶτι.» 30
Κ' ἔσυρε τὸ σπαθ[άκι] του κι ἀποκεφάλισέ τη.

Ἐξέγραφα τὸ κείμενον ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθ. Β 356 κώδικος τῆς Μονῆς τῆς Μεταμορφώσεως τῶν Μετεώρων, ἐν ᾧ τοῦτο ἔχει γραφῆ καταλογισθῆν ἐν ταῖς κάτω φ. 32α - 30β, καθ' ἣν τάξιν δηλοῦται. Καὶ ὁ μὲν κώδιξ ἀνάγεται ἀσφαλῶς εἰς τὸν XVI αἰῶνα, ἡ δὲ χεὶρ ἡ γράψασα τὸ ποίημα εἶναι τοῦ XVI - XVII αἰῶνος. Τὸ περιεχόμενον τοῦ κώδικος εἶναι οἱ ψαλμοὶ τοῦ Δαβὶδ καὶ ἡ ἀκολουθία τῶν θ' ᾠδῶν καὶ ὡς ἐλέγχεται ἐκ τινῶν ἐγγεγραμμένων σημειωμάτων ἐχρησίμευσεν οὗτος ποτὲ ὡς ἀναγνωστικὸν βιβλίον. Τὸ ποίημα ἐγράφη ἐν τῷ κώδικι οὐχὶ βεβαίως πρὸς ἀποθησαύριον, ἀλλ' ὡς δοκίμιον κονδυλίου βαναύσου τινὸς καὶ ἀμαθοῦς. Tale quale ἐκδοσιν τοῦ κειμένου, ὡς φέρεται ἐν τῷ κώδικι, θέλω παρασχεῖ ἐν τῷ ἐκτυπωμένῳ ἤδη καταλόγῳ μου τῶν χειρογράφων κωδίκων τῶν Μετεώρων. Ἐκ τῆς ζώσης φωνῆς ἵκαναὶ παραλλαγὰὶ τοῦ ἀνωτέρου ποιήματος ἐξεδόθησαν, καὶ δὴ ὑπὸ τοῦ Ν. Tomaseo¹, ὑπ' ἀνωτόμου τινὸς ἐν τῷ Περιοδικῷ «Πανδώρα»² (αὐταὶ ἀνεδημοσιεύθησαν ὑπὸ τοῦ Passow³), Γεωργίου Ζηκίδου⁴, Ἀνωτόμου⁵,

Στιχ. 5 κ.: αὐτα || μανίτζα — 6 κ.: μονεαδενερεθῆ — 7 κ.: αυη — 8 κ.: πλαναοί — 10 κ.: βδαλε. (Μὴ πως γραπτὸν [ε]βδαλε. Ἡ ἐναλλαγή τοῦ γ καὶ δ μαρτυρεῖται ὑπὸ τινῶν παραδειγμάτων.) — τὸν — 11 κ.: μ(ου) ; — πὸνα διαγεγραμμένον καὶ πως ἀμφίβολον — ἀλάρη — 12 κ.: μα κρεα — 14 κ.: καλο ονβρα. — 15 κ.: μοῦ — 17 κ.: μάρο το (Ἐγγραφα κατὰ τὸ πιθανώτερον ἴσως ἠδύνατό τις νὰ προτείνῃ γραφῆν: το[υ]) — 19 κ.: καλο ονβρα | — 20 κ.: κλοσινρεθεσ — 22 κ.: ση ματον — 23 κ.: καφέντι (νὰφέντη ἐγγραφα, ὅπερ ληπτέον καταπαρήρηται: μοῦ οονν καθρί — 25 κ.: εβαλὲ S' καστὲ — 26 κ.: του γιτοῦ — 28 κ.: συκοπι. . . απο — 29 Τὸ μὴ δὲς τὸ δευτέρον διαγεγραμμένον — 31 κ.: σπαθη.

¹ Ν. Tomaseo, *Canti popolari Corsi, Illirici, Greci Toscani*. Τόμ. III. Ἐν Βενετίᾳ 1842, σ. 353.
² Τόμ. Ε' (1854 - 5) σ. 24, ἀριθ. 29.
³ Αἰν. Passow, *Τραγοῦδια Ρωμαῖνα. Popularia carmina Graeciae recentioris*. Ἐν Λειψίᾳ 1860, σ. 343 κ. ἐ. ἀριθ. CDLXII καὶ σ. 345 κ. ἐ. ἀριθ. CDLXIII.
⁴ Γ. Ζηκίδου, *Νεοελληνικὰ ἀνάλεκτα τῆς Ἠπείρου*. Ἐν Ζωγραφείῳ Ἀγῶνι. Τόμ. Α'. Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1891, σελ. 62, κ. ἐ. ἀριθ. 12.
⁵ Ἠπειρωτικὰ δημοτικὰ ᾠσματα, αὐτόθι σ. 79 κ. ἐ. ἀριθ. 38.

Γ. Χρ. Χασιώτου¹ (αἱ τρεῖς τελευταῖαι συνειλεγμέναι ἐν Ἠπείρῳ). Ἔτεροι δύο παραλλαγὰὶ ἐξεδόθησαν ὑπὸ Δ. Χαβιαρᾶ². Ἐνδιαφέρουσα δὲ παραλλαγή ἐκ Καρυῶν τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας ὑπὸ Μ. Δουλουδοπούλου³ (ταύτης κατέχω παραλλάσσουσαν διασκευὴν ἐκ Καβακλῆ τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας, συλλεχθεῖσαν ὑπὸ τοῦ ἱατροῦ κ. Χρ. Βαφιάδου). Τέλος παραλλαγὴν ἐκ τοῦ χωρίου Μπέρεκλα τῆς Φιγαλιῆς ἐξέδωκα ἐγώ⁴.

Ἄξιον παρατηρήσεως ὅτι ἡ ἐκ τοῦ χειρογράφου τῶν Μετεώρων παραλλαγή ἀναφέρει ὀνόματα τῶν κυρίων προσώπων τοῦ ἔθματος Ἀντρονίκου, Ἀρετῆν, Κωσταντῖνον εἴτε Κωσταντῆν, (τοῦτο καὶ ἐν ἄλλαις παραλλαγαῖς), ὀνόματα συχνότατα ἐν τοῖς ἔθμασι τοῦ ἀκριτικοῦ καὶ ἀπελατικοῦ κύκλου.

Μεταξὺ τῶν στίχ. 22 καὶ 23 τῆς αὐτῆς παραλλαγῆς φαίνεται χάσμα. Οἱ ἐκπεσόντες στίχοι θάνεφερον βεβαίως τὴν ἐκ τοῦ δασκάλου οἰκαδε ἐπιστροφὴν τοῦ πατρὸς Ἀντρονίκου.

Δραματικώτερον εἶναι τὸ τέλος τῆς Φιγαλιῆς μάλιστα παραλλαγῆς (καθ' ἣν ὁ πατὴρ καλεῖται Ἀγριόγιαννης):

Κ' ἐκίνησε Ἀγριόγιαννης στὸ δάσκαλο παγαίνει.
— « Δάσκαλε, ποῦναι ὁ Κωσταντῆς, ὁ μικροΚωσταντάκης; »
— « Τρεῖς ἡμεροῦλλες σήμερα ἐδῶ δὲν εἶν' φερμένο.»
Κ' ἐκίνησε Ἀγριόγιαννης στὸ σπίτι του παγαίνει.
Εὐθύς τραπέζι βάλανε λίγο ψωμί νὰ φάνε
πρῶτο μεζὲ πὸν κάρφωσε κ' ἐπῆρε γιὰ νὰ φάη,
κιάμ' ὁ μεζὲς ἐφώναξε, κιάμ' ὁ μεζὲς τοῦ λέει:
— « Ἄν εἶσαι Τοῦρκος φάε με, Ρωμῖος καὶ γνώρισέ με,
κι ἂν εἶσαι κι ὁ πατέρας μου σκύψε καὶ φίλησέ με.»
— « Γιαννοῦ, τί λέει ὁ μεζὲς, τί λέει τὸ συκῶτι; »
Καὶ τὸ σπαθὶ του τραύηξε, τῆς πήρε τὸ κεφάλι,
καὶ στάλογο τῆ φῶρτωσε, στὸ μῦλο τὴν παγαίνει:
— « Ἄλεσε, μῦλο μ', ἄλεσε τῆς κούρμπας τὸ κεφάλι.»
Κι ὁ μυλωνᾶς τὴν ἄλεσε, τὴν ἔκαμεν ἄλευρι,
καὶ στὸ ποτάμι τὸ ῥηξε, τὸ ῥηξε νὰ τὸ χάση.⁵

2

[Τὰ ἐνατόλογα τῆς ἀγάπης]

φ. 155^β || Ἀφόντα πιάστην οὐρανὸς [καὶ θεμελιώθη ὁ κόσμος],
καὶ κτίστηρεν ἡ θάλασσα [τριγύρου ἀπὸ τὸν ἄμμον,]
τότε καὶ γὼ ὁ μικρούτζικος ἀγάπησα κοράσιο.
Ἀγάπω τὴν καὶ γάπαν|με χρόνους δεκατεσσάρους;
κι ὄντὰ μιὰ ἡμέρα κυριακῆ, μιὰ πίσσημη[ν] ἡμέρα, 5
καβαλλικεύω μάβρον μου, πάνω νὰ τὸν ποτίσω,
συναπαντῶ τὴν ἡγαπῶ στὴ βρύση πὸν γεμόζει.

Στιχ. 1 Τὰ ἐν [] συμπληρωμένα κατὰ τὴν ῥοδιακὴν παραλλαγὴν, περὶ ἧς κατωτέρω. — 2 Τὰ ἐν [] ἐλήφθησαν ἐκ τῆς ἀρχῆς τοῦ αὐτοῦ ἔθματος, τῆς γεγραμμένης ἐν φ. 43^β τοῦ αὐτοῦ κώδικος. — 3 κ. μήπεδῆςικος (Ἐν φ. 43^β ἀντὶ τοῦτου κεῖται: λεῖν' δ' ἰτζεικος) — 4 ταν κ(αι) — 5 κ.: κ(αι) ὄντὰ μιὰ — 6 Ἐν τῷ κ. πρὸ τῆς λέξεως: μάβρον προτάσσεται διαγεγραμμένον: τὸ ν.

¹ Γ. Χρ. Χασιώτου, *Συλλογὴ τῶν κατὰ τὴν Ἠπειρὸν δημοτικῶν ᾠμάτων*. Ἐν Ἀθήναις 1866, σ. 132 κ. ἐ. ἀριθ. 1.
² Δημ. Χαβιαρᾶ, *Συλλογὴ δημοτικῶν ᾠμάτων τῆς νήσου Καρπάθου*. Ἐν τῷ Ζωγραφείῳ Ἀγῶνι. Τόμ. Α'. σ. 281, ἀριθ. 6, καὶ σ. 281 ἀριθ. 7.
³ Μιλτ. Α. Δουλουδοπούλου, *Ἀνέκδοτος συλλογὴ ἠθῶν, ἐθίμων . . . τῶν Καρυῶν*. Ἐν Βάρνῃ 1903, σ. 96.
⁴ Νικολ. Α. Βέη, *Ἀρχαϊκὰ γλωσσικὰ μνημεῖα — Δημιόδη ᾠματα Φιγαλίας μεθ' ὑπομημάτων*. Ἐν τῷ 5' τόμῳ τοῦ Δελτίου τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἐταιρείας τῆς Ἑλλάδος (καὶ ἐν ἰδίῳ τεύχεϊ) σ. 262 κ. ἐ., ἀρ. 16.
⁵ Αὐτόθι, σ. 263, στίχ. 23 - 27 — (Παραθέτων τάνωτέρω ἀπόσπασμα ἀπὸ τῆς ἀπὸ τῶν τυπογραφικῶν σφαλμάτων, δεινῶς ἀσχημιζόντων οὐ μόνον τὸ ἔθμα τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ὅλον τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος δημοσιεύμα μου, ἐκτυπωθὲν τὸ πλεῖστον ἀνευ τῆς δεούσης φροντίδος — ἐμοῦ ἀπόντος).

- « Παρέκει στάσου, κόρη μου,
μῆ[ν] κύψω και φιλήσω σε | και πᾶς ἀγκαστρομένη
και πᾶς παιδι την μάννα σου κι ἀγγόνι τον κυρη σου. 10
- « Πρέπει σε μικροδόξαρο να περπατῆς να παλῆς.»
- « Ἄ δὲ πιστεύεις, κόρη μου, δι θελῶ φιλήσει,
για πα στο | περιβόλι
να ἰδῆς και τὲς μικρὲς μηλὲς [να ἰδῆς και τὲς μεγάλες]
τὸ πῶς ἀνθοῦν [και οἱ μικρὲς] ὡσάν και οἱ μεγάλες 15
δέχονται | και τὸν ἀνεμον ὡσάν και οἱ μεγάλες.»
- « Και γὰρ πιστεύω σε μικρὲ, δι φιλήσει θέλεις,
για πέ με λόγια τὰ κατὸ πό λέν για τὴν ἀγάπη.»
- « Ὁχου, ποῦ ναῦρω λόγια | τὰ κατὸ να εἰπῶ για τὴν ἀγάπη.»
- « Ἐνας λόγος, τί λόγος εἶναι; 20
- Ἐνα περιστέρι | ἀπέτουντα στοὺς οὐρανοὺς ἀπάνου
ἴστα ξώβεργά μου τὸ κρατῶ, δὲν ἔχω να τὸ γκάμω.]
- Δύο λόγια, τί λόγια εἶναι;
- Δύο καρδιὲς ἐμάρανες,
τέσσαρα χελίδια καίγουνται | ὅσο να φιληθοῦσιν, 25
- Τρία λόγια, τί εἶναι;
- Τρεῖς χρόνους και ἂν μ' ἔβαλαν στὰ σίδερα για σένα
τρεῖς ὥρες δὲ μῶφάνη[σα]ν για τὴ γλυκὴ σου ἀγάπη.
- Τέσσαρα λόγια, τί εἶναι;
- Τέσσαρους πάλους ἐμπηξαν ἀπάνου ἔς τῆ[ν] καρδιά μου, 30
να με διαβοῦν οἱ πόνοι.
- Πέντε λόγια, | τί εἶναι;
- Πέντε φορὲς ἀραθυμῶ, κόρη μου, για τὰ σένα,
δνὸ [τὸ πουργὸ και τὸ] βραδῦ και τρεῖς τὸ μεσημέρι.
- Ἐξι λόγια, τί εἶναι; 35
- Ἐξι χρόνους [κι ἂν] ἔστεκα, στὴ θύρα σου για σένα,
τίποτες δὲν | ἐκέρδεσα μόνε καρδιά καμένη.
- φ. 155^a || — Ἐφτὰ λόγια, τί εἶναι;
- Ἐφτὰ ἀρετὲς με μάθαιναν να μάθω τὰ κανάκια σου,
να σὲ τὰ λέγω, κόρη | μου, και σὺ να καμαρώνης.
- Ὁκτὼ λόγια, τί εἶναι; 40
- Ὁκτὼ μαχαίρια ἀκόνισαν ἀπάνου σ' ἔν' ἀκόνι
και στῆ[ν] καρδιά μου τάβαλαν να με διαβοῦν οἱ πόνοι.
- Ἐννέα λόγια, τί εἶναι;
- Νιά περιστέρες ἀπέτουνταν τοὺς οὐρανοὺς ἀπάνου 45
και μιὰ ἦταν χρυσοπτέρουδη
και παρακάλεσα τὸν Θεὸν και | ποῖσε με πετριτὴν
χουνίσα και τὴν ἔπηρα και σ' περιβόλι σέβηκα,
και ὄχ τὰ γλυκοφιλήματα ἀνθεῖ και λουλουδιάζει.

Στίχ. 10 κ.: ἡ ἀγνότη — 13 κ.: πᾶ σο (:) ... μῆλλ(αις) (Ἐργα: πᾶ, προτιμήσας τοῦτο ἑτέρας γραφῆς: [μ] πᾶ, ἦν ἡδύνατο να προτείνῃ τις) — 18 κ.: ἀγάπη — 19 κ.: Ὁχ⁸⁸, τὸ δεύτερον ὅς διαγεγραμμένον — 20 Τὸ εἶναι και ἐν τῷ στίχῳ τούτῳ και πάντοτε ἐν τῷ κώδικι γράφεται συντομογραφικῶς — 22 κ.: ξώβεργά μὲ τὴν ... να τὴν — 24 κ.: δύο ... ἐμάραν(ας) — 25 Οἱ ἀριθμοὶ τρία, τέσσαρα, κλ. διάσηφίαν: Γ, Δ, κλ. — 30 κ.: δ... ἐμπηξ(αν) — 33 κ.: ἔ... κορῖ — 34 κ.: Γ' τὸ — 37 κ.: τινός(αις) — 39 κ.: ἔκ ἀρε(ταῖς) ... τὰ κανάκια σου — 45 κ.: Ἐ' — τὸ: ἀπέτουνταν ἡδύνατο να μεταγράψῃ τις: πέτουνταν — 46 κ.: μιὰ — 47 κ.: τ(ὸν) θ(εὸν) — 48 κ.: τ(ὴν) ἐπίρα ... ἐσέβηκα.

- Εἴκοσι λόγια, τί εἶναι; 50
- Μὰ τὰ εἴκοσί μου δάκτυλα ποῦ μ' ἔδωκαν | οἱ Πάντες,
ὅλα τὰ κατατζάμισα ὅσο να σὲ φιλήσω.
- Τριάντα λόγια, τί εἶναι;
- Τριάντα μῆλα μ' ἔπειφες σ' ἓνα χρυσὸ μαντήλι
και διάλεξα [ποῦ διάλεξα] και τὸ δικό σου εὐρῆκα. 55
- φ. 24^b || — Σαρά[ν]τα μῆλα μ' ἔπειφες σ' ἓνα χρυσὸ μα[ν]τήλι
και διάλεξα ποῦ διάλεξα και τὸ δικό σου εὐρῆκα.
- Πενήντα λόγια, τί εἶναι;
- Πενη[ν]ταεβεργὸ κουβλί [μέσ' στὴν αὐλή μου] εἶχα,
και σκανταλίστην τὸ κουβλί και | πάει με τῆνονάκι. 60
- Ἐξήντα λόγια, [τί εἶναι;]
- Ἐξήντα ὀργὲς κι ἂν ἔσκαψα τὴν γῆν | τὴν στερικωμένη,
να κρύψω τὴν ἀγάπη μας, και πῶς ἐφανερῶθη.
- Ἐβδομήντα [λόγια, τί εἶναι;] 65
- Ἐβδομηντάβεργο κουβλάκι εἶχα χρυσὸ στο περιβολάκι,
ἔς τὸν ἴσκιο του να κοιμηθῆς | τὸν ὕπνο να χορτάσης.
- Ἐνενηντα [λόγια, τί εἶναι;]
- Μὰ τοὺς ἐνενη[ν]τα πειραγμοὺς ὀπόπαθα | για σένα,
να ἤλεγες [με;], κόρη μου, τώρα να μὴν τὰ πάθης. 70
- Ἐκατὸ λόγια, [τί εἶναι;]
- Ἐκατὸ μύ[θ]λοι κι ἂν ἄλεθαν πάνου τὴν κεφαλὴν μου,
πάλι ἢ γλώσσα μου λαλεῖ «ἐγὼ κόρη ἀγαπῶ σε.»

Ἐξεγράφη τὸ λίαν ἐνδιαφέρον τοῦτο ἔσμα ἐκ πολυμιγοῦς κώδικος τῆς Μονῆς Μεταμορφώσεως τῶν Μειωρῶν, ὑπ' ἀριθ. Β. 19, τοῦ XVI αἰῶνος. Τὰ φ. τούτου 155^b, 155^a και 24^b εἶχον παραμεινέει ἀπλήρωτα και ἐν τούτοις ἐγραφή καταλογαδὴν τὸ ἔσμα — καθ' ἣν τάξιν σημειοῦται ἀνωτέρω — κατὰ τὸν XVI - XVII αἰῶνα ὑπὸ τῆς αὐτῆς πιθανῶς χειρὸς, ὑφ' ἣς ἐγράφησαν και τινὰ τροπάρια ἐν φ. 167 τοῦ αὐτοῦ κώδικος. Ἐγράφη δὲ τὸ ἔσμα οὐχὶ ἐν παρόδῳ ἐν τῷ κώδικι, ἀλλὰ προφανῶς ἀπὸ σκοποῦ, πρὸς ἀποθησαύριον. Ἐν φ. 43^b ἀπαντῶσι (ὑπὸ τῆς αὐτῆς χειρὸς γεγραμμένοι) και τινες στίχοι ἐκ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἔσματος, κατὰ πιστὸν ἀντίγραφον, ὡς ἐξῆς ἔχοντες:

† ἀφόντε πιᾶστην οὐρανόσ κ[αι] κτίστικεν ἡ θάλα[σα]
τριγίρδ ἀπὸ τὸν ἄμῳν
τότέ κ(αι) γὰ ὁ λεήνδ' ἰτξικὸς ἀγάπικα κοράσιο

Πιστὸν ἐκ τοῦ κώδικος κατὰ πάντα ἀντίγραφον τοῦ ὅλου ἔσματος περιλήφθη ἐν τῷ ἐκδιδόμενῳ καταλόγῳ μου τῶν χειρογράφων Μετωρῶν.

Ἐκ τῶν διαφορῶν παραλλαγῶν τοῦ ἔσματος, αἰτινες ἐδημοσιεύθησαν ἐκ τῆς ζωῆς, ὑπέροχος διὰ τὰς ποιητικὰς καλλονὰς και τὴν ἀριότητα — ἀληθῆς ἀδάμας τῆς νεοελληνικῆς δημόδους ἡμῶν ποιήσεως — εἶναι ἡ Ῥοδιακὴ παραλλαγή δημοσιευθεῖσα ἐν τοῖς *Παναθηναίοις*¹ ὑπὸ τοῦ κ. Παύλου Γρευτοῦ. Ἀξιόλογος ἐπίσης εἶναι ἡ Κυπριακὴ² παραλλαγή και ἡ Ἀθηναϊκὴ³. Ἡ ἐκ

Στίχ. 55 Τὰ ἐν [] συνεπληρώθησαν κατὰ τὸν στίχ. 58 — 57 κ.: Σαράτα ... ματιλι (ἴσως και ἀνωτέρω οὕτω ἡδύνατο τις να γράψῃ) — 60 κ.: πενή[ν]ταεβεργὸ κ[ου]βλί[κι] (ἀνωτέρω συνεπλήρωσα κατὰ τι δημόδες Ἀρκαδικὸν ἔσμα τῆς ζωῆς γλώσσης ἡδύναμεθα ἀνωτέρω να γράψωμεν κατὰ τὸν στίχ. 66: κουβλάκι εἶχα [χρυσὸ στο περιβολάκι] — 66 κ.: ὀβεργον — 67 κ.: ἴσκο τδ (τὸ τ διεσβεσμένον) ... τὸ νῆμον — 68 κ.: ἡ' — 69 κ.: ἐνενη[ν]τα, ὅπερ ἡδύνατο να μεταγραφῆ εἰς: νενη[ν]τα — 72 κ.: Σ' ἀν... ἀπάν⁸ τὴν κεφαλὴν μὲ.

¹ Τομ. ΙΘ' (1909 - 1910) σ. 144 - 147.

² Α. Σακελλαρίου, *Τὰ Κυπριακά*: Τόμ. Β. Ἐν Ἀθήναις 1891, σ. 38.

³ Δημ. Γρ. Καμπούρογλου, *Ἱστορία τῶν Ἀθηναίων. Τουρκοκρατία*. Τόμ. Α'. Ἐν Ἀθήναις 1889, σ. 302 κ. ἔ.

τοῦ κώδικος τῶν Μετεώρων παραλλαγή εἶναι πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐλλειπῆς μεταξύ τῶν στίχων 68 καὶ 69. Ἐν στίχοις δὲ 8 καὶ 17 τὸ ῥῆμα *φιλῶ* φαίνεται ἔχον τὴν ἑξαιρετικὴν ἐκείνην σημασίαν περὶ ἧς ἐπραγματεύθη ἀλλαγὴ¹.

3—13

[Δίστιχα τῆς ἀγάπης]

* Ἄμοιρος ποῦ γεννήθηκα καὶ ἀρριζικός ὁπού 'μαι
σὲ τόπον ποῦ δὲν βρῖσκομαι ἐμένα μελετοῦνε.

* Ἡ Μοῖρα μου μὲ μοῖρανεν ἐσένα νάγαπήσω
καὶ τώρα ποῦ σὲ ἀγάπησα πῶς νὰ σὲ λησιμονήσω.

Τὰ σύννεφα περιπατοῦν καὶ ὁ ἥλιος βασιλεύει
καὶ ὁ πόνος ποῦχω στὴν καρδιά ποτέ του δὲν σαλεύει.

Οἱ πόνοι μου νὰ σοῦ βαλθοῦν νὰ κάμη ὁ Θεός, κερά μου,²
νάβλεπα ἂν ἐταϊάντιζες, φῶς μου, παρηγοριά μου.

Οἱ πόνοι καὶ τὰ δάκρυα μου, ἂν ἤθελαν κινήσει
μεγάλον ποταμό³ ἔκαμναν καὶ μιὰ κατάκρυα βρύση.

* Ἀγάπην εἶχα, χάσα την καὶ δὲν πορῶ τὴν εὐρω,
ρωτῶ καὶ ποῦ νὰ γίνηκεν καὶ δὲν πορῶ νὰ ξεύρω.

Δὲν θέλω ἐγὼ νὰ γρουνηθῶ, μάτια μ', πῶς ἀγαπάω
κρυφὰ μὲ τὴν ταπεινώσην τοὺς πόνους ἀπερνάω.

* Ἄγγελος νὰ μοῦ τῶλεγεν δὲν τοῦθελα πιστέψει
νάφήκης τὴν ἀγάπη μας καὶ νὰ μὲ κάμη ἔτζι.

Τί νὰ τῆς πῶ τῆς Μοίρας μου ὁπού σὲ συνκολληθή
κ'⁴ ἔκαμε τὴν καρδίτζα μου στὰ πάθη σου | καὶ ψήθη.

Τί νὰ τῆς πῶ τῆς Μοίρας μου | ποῦ μ' ἔρριξε σὲ σένα
καὶ δὲν μ' ἀφήκε⁵ | νὰ χαρῶ τὴν πιραμένη⁶ γέννα.

Μωρὴ μικρὴ, | μικρούτζικη, σὰν πλένεις στὴν πλακίτζα
νὰ σὲ εἶχα⁷, νὰ σὲ ἀγκάλιαζα, νὰ φώναζες «μαννίτζα».

Τὰ δίστιχα 3-12 ἀπαντῶσι — γεγραμμένα κατὰ τὸν XVII - XVIII αἰῶνα — ἐν παραφύλλῳ ὅπερ ἔχει ἐπικολληθῆ ἐπὶ τῆς πινακίδος τῆς σταχώσεως τοῦ ὑπ' ἀριθ. Β [3]29 κώδικος τῆς Μονῆς Μεταμορφώσεως τῶν Μετεώρων.

Τὸ δὲ δίστιχον 13 κεῖται — γεγραμμένον κατὰ τὸν XVI - XVII αἰῶνα — ἐν φ. 24^β τοῦ προμνημονευθέντος κώδικος Β 19 τῆς αὐτῆς μονῆς Μετεώρων.

[Συνέχεια]

ΝΙΚΟΣ Α. ΒΕΗΣ

¹ Νικολ. Α. Βέη, Ἀρκαδικὰ γλωσσικὰ μνημεῖα — Δημιώδη ἄσματα Φιγαλίας. Ἐνθ' ἀνωτέρω σ. 271.

² κ.: Θεός; κέραμον — ³ κ.: ποταμὸν — ⁴ κ(αι) — ⁵ κ.: δὲν με ἀφήκε — ⁶ κ.: πιραμένη — ⁷ κ. νὰ σὲ ἦχα.

Ο ΕΡΧΟΜΟΣ

Ἀ π' ἐκεῖνα ποῦ ἔβλεπε τόσο μπερδεμένα, σκοτεινὰ στὸ νοῦ του, λίγα ἔμειναν ἔτσι. Ὅλα ξεκαθαρίζονταν. Τὰ λόγια τοῦ συγγενοῦς του, κείνου τοῦ ἀγαθοῦ τάχα ἀνθρωπάκου, ποῦ εἶχε ἔλθει δῆθεν νὰ τὸν δῆ, τοῦ εἶχαν ὄξει ἀκριτὸ φῶς μέσα στὴ μπερδεμένη κατάστασι τοῦ σπιτιοῦ του, καὶ τὴν εἶδε, εἶδε σὲ τί κακὸ δρόμο βρισκόταν.

Καὶ τὰ λόγια τοῦ συγγενῆ του, καθὼς ἐτομαζόταν ὁ Σάρπας νὰ ντυθῆ, περνοῦσαν ἀπ' τὸ νοῦ του, καὶ ἔβλεπε σαυτὰ καὶ τὸν συγγενῆ, ἢ τις σκέψεις του. Τοῦ εἶχε μιλῆσει καὶ γιὰ ἐκδίησεις. Κεῖνη τὴ στιγμή, βυθισμένος στὴ λύπη του, δὲν ἐνόησε, ἢ τὸ ἀφῆσε ἀπαρατήρητο αὐτό, ἀλλὰ τώρα ποῦ τὸ θυμάται, θυμῶνει.

— Μὰ γιὰ τί μὲ πῆρε;

* Ὁ Σάρπας ἀνοῖξε τὸ παράθυρο καὶ μιὰ λουρίδα ἡλίου ξαπλώθηκε στὸ πάτωμα. Ἄκουσε ἓνα μιγγάνι νὰ σφυρίζη ἀνεβάζοντας τὸν κουβᾶ ἀπ' τὸ πηγάδι, ἔπειτα χύσιμο νεροῦ.

* Ὁλ' ἡμέρα γελοῦσε. Τὰ πράσινα δένδρα τοῦ φάνηκαν σὰ νὰ χαμογελοῦσαν καθὼς περνοῦσαν ἀπ' τὸ φύλλωμά τους, οἱ ἀκτίνες τοῦ ἡλίου τὰ σπῖτια, οἱ καπνοδόχοι ποῦ ἔστελναν τὸν καπνὸ τους στὸν καταγάλανο οὐρανό, ὁ μέγας ἥλιος.

— Τί νὰ κάμω ἐγὼ; ρώτησε καὶ αὐτὸς τὸν ἑαυτό του. Αὐτὴ ἡ ἐρώτησι τὸν ἐβασάνισε ὅλη τὴ νύχτα.

* Ὁ χονδρὸς πάλι θὰ παρουσιαζόταν, ἢ μίνα του πάλι θὰ ἔκανε κείνα τὰ ὑποπτα κινήματα, ἢ ἀδελφή του. . .

Μία ὑποψία πέρασε ἀπ' τὸ νοῦ του καὶ τὸν ἔκανε νὰ ταραχθῆ.

— Κατάρρα! εἶπε.

* Ὅλα ἦσαν δυνατά! Μποροῦσε νὰ τὰ ἔχη ὁ χονδρὸς καὶ μὲ τὴν κόρη! Γι' αὐτὸ δὲν τοῦ εἶπε ὁ συγγενῆς, δὲν τοῦ ἀνέφερε διόλου ὁ ἀγαπητὸς ἀνθρωπάκος, ποῦ ἔκλαιε τὸν χαμένο ἑξαδελφό του, τὸν πατέρα τοῦ Σάρπα, ἀλλ' ὅλα, ὅλα θὰ τᾶξερε.

— Ὅλα δυνατά!

* Ἐκῆταξε στὴν ἀδελφή. Ἡ γοργά, ἢ δούλα τῆς μαμμῆς, ἔβγαζε νερὸ ἀπ' τὸ πηγάδι, ὁ μαῦρος πετεινὸς ἔπινε νερὸ κοντὰ τῆς ἀπὸ τὸ χυμένο νερὸ στὴ γῆ, καὶ τρεῖς ὄρνιθες πὶδ πέρα ἐμάλλωναν ποιά νὰ τοιμπήση κάτι. Τὰ παράθυρα τῆς μαμμῆς ἦταν κατὰλειστα. Ἐπίσης ἀπ' τὸ σπῖτι δὲν ἀκουσε κρότο. Ἰσως κοιμῶνταν ἀκόμα.

Μία ἀπογοήτευσι τὸν κατέλαβε. Αὐτό, ποῦ εἶχε ἀκούσει καὶ ἐκεῖνο ποῦ ἔπρεπε νὰ κἀνη, ὁπού σκοτεινὸ, ἄμορφο ἀκόμα ἔμεινε στὸ νοῦ του, τὰ αἰσθάνθηκε νὰ τὸν βαραινουν πολὺ.

Εἶχε χρόνια στὰ ξένα μὲ τὸν πατέρα του,

ὁ ὁποῖος εἶχε πάει ἐκεῖ φεύγοντας τὴν καταδίωξι τῆς δικαιοσύνης. Δίκαια ἢ ἀδίκια, ὁ Σάρπας δὲν ἄφινε νὰ μιλοῦνε. Γι' αὐτὸν ἦταν ἡ καταδίωξι ἀδικη.

* Ἐνα βῆμα ἐλαφρὸ ἀκουσε. Νόμισε ὅτι θὰ ἐρχόταν ὁ αὐτόν, ἀλλ' αὐτὸ γύρισε πίσω.

* Ἀνοῖξε τὴν πόρτα καὶ βγῆκε στὸν διάδρομο. Πέρα ἀπὸ μία ἀνοιχτὴ πόρτα, εἶδε τὴ μίνα του μὲ τὴ φούστα τὴν ἄσπρη καὶ μ' ἓνα μανδύλι στὸ κεφάλι, νὰ ξεσκονίζη. Αὐτὴ δὲν τὸν εἶδε. Προχώρησε στὴν τραπέζια.

Μέσα κεῖ ἦταν ἡ ἀδελφή του. Στεκόταν κοντὰ στὸ τραπέζι καὶ ἔκοψε μικρὲς, μικρὲς φετίτσες ψωμί. Ἦταν ἀνοιχτὰ τὰ παράθυρα καὶ στὸν ἀέρα γύριζε πλῆθος σκόνη.

Τὴν καλημέρισε. Καὶ αὐτὴ τὸν χαϊρέτησε μὲ χαμόγελο. Στάθηκε κοντὰ στὸ τραπέζι. Ἡ ἀδελφή του ξεκολοῦθοῦσε τὴ δουλιὰ τῆς. Οἱ μύγες πετοῦσαν ἐδῶ καὶ κεῖ μιὰ μαῦρη μεγάλη πετοῦσε μαζί βουίζοντας.

* Ἐξαφνα ἀκουσε τὴ χονδρὴ φωνὴ τοῦ Μπίλα.

— Μὰ, τί θέλει πάλι αὐτός!

— Ποιός; ρώτησε ἡ ἀδελφή του.

— Νά, αὐτός! ὁ Μπίλας!

Κύταξε καλά, χωρὶς νὰ θέλῃ, στὸ πρόσωπο τὴν ἀδελφή του, καὶ τοῦ φάνηκε σὰ θυμωμένη, πειραγμένη.

— Τί θέλει! . . . Γνωστὸς εἶνε! . . . εἶνε πολὺ, καλὸς φίλος! Ἀπάντησε.

— Ναί, δὲ σοῦ λέω! . . . ἀλλὰ τὸ καλλίτερο ἦτανε νὰ μὴν ἐρχεται! Τώρα ὑπάρχει ἄνδρας μέσα στὸ σπῖτι καὶ τὸν εὐχαριστοῦμε γιὰ ὅλα!

Τὰ εἶπε αὐτὰ περισσότερο γιὰ νὰ τὴν πειράξῃ, γιὰτὶ πίστευε καὶ τοῦ φαινόταν νὰ ἔβλεπε συμπάθεια μεγάλη νὰ ἔχη αὐτὴ στὸν Μπίλα. Καὶ αἰσθάνθηκε μαζί κατὶ νὰ ἀνοιγόταν ἐμπρός τους, ἓνα μεγάλο, μεγάλο κενὸν καὶ νὰ τοὺς χωρίζῃ.

— Μὰ πῶς; Τί νὰ τοῦ ποῦμε μὴν ἐρχεσαι; Καὶ ὅταν μᾶς ἄφισε ὁ κύρ πατεράκης μας ποιὸς ἔτρεξε;

Αὐτὸς θύμωσε.

— Πάψε! Ἄφησε τὸν πατέρα μου ἐκεῖ ποῦ κοιμάται! . . .

Αὐτὴ δὲν μίλησε. Ὁ Σάρπας τὴν εἶδε νὰ γίνεται πὶδ κίτρινη.

Ἡ χονδρὴ φωνὴ πλησίαζε καὶ φάνηκε σὲ λίγο ἀπ' τὸ παράθυρο, ἔξω στὴν ἀδελφή, ὁ Μπίλας μὲ τὰ χονδρά του μουστάκια στριμμένα στὸ σταχτὶ σακκάκι καὶ τὸ ψάθινο μικρὸ καπέλλο μὲ τὴ θαλασσιὰ κορδέλλα.

Μιλοῦσε μὲ τὴ μίνα τοῦ Σάρπα. Μπήκαν μέσα. Μιὰ καλὴ μέρα ξεροὴ ἄφισαν τὰ χεῖλια

τοῦ Μπίλα καὶ χωρὶς ἄλλο τίποτα, πῆγε καὶ ξαπλώθηκε στὸν καναπέ. Ἡ μάνα του, ὅπως τὴν εἶχε δὴ ντυμένη, μὲ τὰ ἀχτένιστα μαλλιά νὰ ξεφεύγουν ἀπ' τὸ μαντύλι τὸ μαῦρο, μὲ τὴν ἀσπρη λερὴ σχεδὸν φούστα ἔσυρε ἕνα κἀθισμα καὶ κἀθισε κοντὰ του.

Ἄρχισαν νὰ λογαριάζουνε κἀτι νοίκια ἐνὸς μικροῦ δωματίου. Αὐτός, ποὺ καθόταν σ' αὐτό, ἔδινε λίγο-λίγο τὸ νοῖα, καὶ...

Ἡ ἀδελφὴ του ἔπαψε νὰ κόβη φετίτσες τὸ ψωμί καὶ πέρνοντας ἀπὸ κάτω ἕνα κοφινάκι, τὸ ἄδειασε στὸ τραπέζι, καὶ ἕνας σωρὸς μπάμιες τὸ πλημμύρισε.

Ὁ Σάρπας στεκόταν ὄρθιος. Προσποιεῖτο ὅτι καθάριζε τὰ νύχια του. Εἶχε δὴ ἕναν καφέ σκεπασμένο μὲ μιὰ φέτα ψωμί, ἀλλὰ δὲν ἄπλωσε νὰ τὸν πάρῃ. Τοῦ φαινόταν μέσα κεῖ, μέσα στὸ σκίρι τῆς μάνας του, νὰ εἶνε ξένος, ἐνῶ ὁ Μπίλας, ποὺ καθόταν ξαπλωμένος, νὰ εἶνε σὰ στὸ δικό του σπίτι. Καὶ εἶδε, ὁ Σάρπας, ὅτι δὲν εἶχε τὴν τόλμη καὶ αὐτὸς νὰ ξαπλωθῆ ὅπως ὁ Μπίλας!

Ὅλη ἡ ἀτιμία, σὰ νὰ ἔλαιψε, παρουσιάσθηκε καὶ τοῦ κέντησε τὸ θυμὸ. Τοῦ ἤλθε ἐπιθυμία νὰ πετάξῃ ἔξω τὸν χονδρὸ καὶ νὰ ἐπιβάλῃ τὴ δύναμὶ του, τὴ δύναμὶ τὴν δίκαια τοῦ προστάτη τοῦ ἀληθινοῦ στοῦ σπιτί του. Ἀλλὰ γιὰ νὰ κἀνῃ αὐτὸ ἤθελε περισσότερο νὰ πιστεῖν σὲ κείνο ποὺ πίστευε ὁ συγγενῆς του, καὶ ὄχι στὶς δικές του σκέψεις, ποὺ ἦταν σὰ νὰ εἶχαν φκιαχθῆ γιὰ νὰ καταστρέφουν τὶς τέτοιες ἀποφάσεις!

Ἡ ἀδελφὴ του καθάριζε τὶς μπάμιες, οἱ δύο μιλοῦσαν χωρὶς νὰ προσέχουν σ' αὐτόν, οἱ μύγες πετοῦσαν δῶ καὶ κεῖ καὶ ἡ μαύρη ξακολουθοῦσε νὰ βουίξῃ, ἀφοῦ γιὰ λίγο εἶχε πάρῃ.

Ἐξαφνα ἡ ἀδελφὴ του τοῦ εἶπε:

— Δὲν πίνεις τὸν καφέ σου; Κρύωσε!

Τὸν πῆρε, ἀφοῦ κἀτι ψιδύρισε δικαιολογητικό, καὶ τὸν ἤπαι.

Σηκώθηκε ἔπειτα, καὶ πῆγε μέσα στὸ δωμάτιό του. Ἐξήτησε ἕνα μανδύλι στὸ παλιὸ κιβώτιό του, ποὺ εἶχε φέρει μαζί του ἀπ' τὰ ξένα, καὶ χάιδεψε τὸ παλιὸ ἐκεῖνο ἐπιπλο, τὸ φίλησε σὰν παλαιὸ γνῶριμο καὶ σύντροφο. Πάει, τετέλεσται! δὲν ἤλθε στὴν μάνα του, ὄχι! Μέσα κεῖ ἄλλο ἀπ' τὸ μικρὸ ἐκεῖνο κιβώτιο δὲν ἔβλεπε φιλικό, δικό του!...

Σὲ λίγο τὸν φώναξαν. Εἶδε τὸν Σηλιώτη. Γελαστός ὁ κοντὸς φίλος του στεκόταν στὴν ἀγλὴ καὶ προσπαθοῦσε νὰ ξεμπερδέψῃ τῆς γρηῃς ἕνα πανί, ποὺ εἶχε γυρίσει βόλτες στὸ σχοινί.

— Ἐλα, πάμε!...

Εἶχαν πῆ ὅτι θὰ διασκεδάσαν κάπου καὶ αὐτὸς τὸ εἶχε λησιμονῆσει. Χάρηκε ποὺ εἶδε τὴ μορφὴ τοῦ κοντοῦ φίλου καὶ νόμισε ὅτι ὑπῆρχε καὶ ἄνθρωπος νὰ τὸν ἀγαπᾷ.

Ἔφυγε μαζί του.

Λίγο πρὶν πέρα δύο ἄλλοι τοὺς περίμεναν. Ἐνας βλογοκομμένος μὲ ξανθὸ μουστάκι καὶ μὲ λαιμοδέτη μαῦρο, μὲ τὶς ἀφρὲς πλατειεῖς νὰ κρέμονται στὸ στήθος του, καὶ ἕνας ἄλλος ξανθὸς μὲ ἀσπρισμένα μαλλιά, ἀδύνατος, κοντός, μὲ καφετιὰ ρεπούμπλικα παλῆ.

— Ποῦ πάμε; ρώτησε ὁ Σάρπας.

— Καμιά βόλτα καὶ ἔπειτα στὸ Φάληρο!...

Ἔχουμε ἕνα μεζὲ τρέλα!...

Ἦταν Κυριακὴ. Ὁ κόσμος, ὁ ἐργατικὸς, γύριζε στὸν δρόμο, στὰ κρασποπωλεῖα, στὰ καφενεῖα.

Πῆραν ἕνα δρόμο πλατὺ.

Ὁ Σάρπας ἐθαύμαζε τὸ μάρμαρο, τὴ σπατάλη τοῦ μαρμάρου, ποὺ ἔβλεπε στὰ σπίτια. Οἱ φίλοι του κύτταζαν τὶς γυναῖκες καὶ μιλοῦσαν. Αὐτὸς μελαγχολοῦσε. Οἱ ἐνθυμήσεις ἔπεφταν σὰ μεγάλη βαρεῖα ὁμίχλη καὶ τοῦ σκέπασαν τὴ μικρὴ του χαρὰ. Ἡ ζωὴ ἡ οἰκογενειακὴ ποὺ ἔβλεπε μέσα στὰ σπίτια τὰ παιδιὰ νὰ παίζουν στοὺς κήπους, ἢ στὰ μπαλκόνια, τὸν μελαγχόλησαν, τοῦ ἔφεραν δυνατὰ τὴν ἐνθύμησι τοῦ καταστρεμμένου σπιτιοῦ του. Καὶ ἡ σημερινὴ του θέσι πρὶν κακῆ φάνηκε ἐμπρός του.

Ὁ φίλος του ἔξαφνα τὸν ἔσπρωξε.

— Γιὰ κῦττα κοριτσάκι!

Εἶδε καὶ αὐτὸς ἕνα κορίτσι μὲ στήθος σὰν ὄριμος καρπὸς νὰ φουσκώνῃ, ἔτοιμος γιὰ δάγκωμα, ξανθὸ, νὰ περνᾷ, κομποντυμένο, μὲ κάλτσες πορτοκαλιές.

Ἡ κόρη κύτταξε αὐτὸν μόνο μὲ τὰ μάτια της, ποὺ εἶχαν τὸ ἴδιο, τὸ ἴδιο χρῶμα μὲ τὸν οὐρανὸ ποὺ ἦταν ἀπὸ πάνω τους καὶ μὲ τὴν ἴδια λάμψι, ποὺ ἔχυνε ὁ καλοκαιρινὸς ἥλιος.

Τοῦ ἔφερε στὴ μνήμη του τὴ Μαριάνθη, τὴ φίλη τῆς ἀδελφῆς του. Ἦταν ὅμοια πολὺ, καὶ εἶχε τὰ ἴδια μάτια μ' αὐτὸ τὸ κορίτσι.

Ἴσως πρὶν ἀθάνα νᾶταν ἐκεῖνης, τῆς Μαριάνθης τὰ μάτια...

Στὸ Φάληρο, ποὺ ἀντίβρισε τὴ θάλασσα, αἰσθάνθηκε κάποιον παρηγορία. Ὁ ἀνοιχτὸς ὄριζοντας, τὸ γελαστὸ κῶμα τοῦ ἔδωσαν δύναμι, ἢ αἰσθάνθηκε τὸ ἴδιο, ποὺ ἔβλεπε νὰ γίνεται καὶ στὸ νοῦ του. Τὸ ζοφερὸ σπίτι, τὸ παλιὸ ἐκεῖνο μὲ τὴν ἀγλὴ τὴν αἰώνια ὄγκη καὶ τὰ τόσα σκοτεινὰ πράγματα, ποὺ γινόνταν μέσα σ' αὐτό, τοῦ εἶχαν ρίξει τὸ ἴδιο, ὅπως αὐτὰ ἦσαν στὸ νοῦ του.

Οἱ νέοι φίλοι τοῦ φέροθιμαν πολὺ καλά. Ἦσαν σωστοὶ γλειτζέδες, καὶ μαζί μὲ τὸ γέλιο τους ἤλθε καὶ τὸ φευγάτο τὸ δικό του.

Καὶ ἦταν μιὰ μέρα τόσο ἡσυχία καὶ γλυκειά, σὰ γυναῖκα ποὺ ὀνειροπολεῖ, ποὺ σκέπτεται γιὰ κάποιον ἔρωτα ποὺ θὰ ἔλθῃ. Οἱ καινοὶ τῶν ἐργοστασίων ἀνέβαιναν ἴσια στὸν καταγάλανον

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΤΟΠΙΑ

ΔΕΚΕΛΕΙΑ — ΓΕΝΙΚΗ ΑΠΟΨΙΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΤΟΠΙΑ

ΔΕΚΕΛΕΙΑ — Η ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΕΠΑΥΣΙΣ

ΑΠΟΦΙΣ ΜΟΝΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΟΥ ΠΑΡΑ ΤΗΝ ΔΗ-
ΜΗΤΕΑΝΑΝ ΥΠΟ Ν. ΦΕΡΕΚΥΑΝ

έντος είκοσι χρόνων τὸ παιδί τὸ φοβιτσιάρικο νὰ τὸ μεταβάλῃ εἰς γενναῖον Ἀχιλλέα, φοβοῦμαι ὅτι τοῦ παραβιάζει τὴν φύσιν, καὶ ἔτσι ὅλα τὰ μικρὰ ἀποτελέσματα τὰ ὁποῖα ἀλλέως θὰ ἤμποροῦσε νὰ κατάρθωνε, τὰ ματαιώνει ἐντελῶς. Μὲ τὴν βίαν δὲν ριζώνει τίποτε εἰς τὸν ἄνθρωπον, οὔτε εἰς τὸ παιδί. Ἡ βία μόνον ἀπέχθειαν γεννᾷ καὶ ἀντίστασιν. Δι' αὐτὸ οὔτε αἱ κυβερνήσεις εἶναι καλὸν νὰ παρακυβερνοῦν, οὔτε οἱ παιδαγωγοὶ νὰ τὸ παρακάνουν μὲ τὴν παιδαγωγικήν των. Ἀφήσετε εἰς τὰ παιδιά κάθε δυνατὴν ἐλευθερίαν, καὶ τότε θὰ τὰ ἴδητε γεμάτα ἀπὸ ἐκείνην τὴν εὐθυμίαν, ἢ ὁποῖα εἶναι μητέρα ὅλων τῶν ἀρετῶν. Ὅταν ἔλεγε ὁ Rousseau ὅτι ὅλα τὰ πράγματα, ὅταν βγαίνουν ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ δημιουργοῦ, εἶναι καλὰ, καὶ ὅτι ἐκφυλίζονται ὅταν πέσουν εἰς τὰ χέρια τῶν ἀνθρώπων, καὶ ὅτι ἡ ἀγωγή δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ μόνον κάλυψις τῆς φυσικῆς πορείας, ἢ το μὲν ὑπερβολικός, ἀλλὰ διὰ τὴν τωρινὴν κατάστασιν τῆς ἀγωγῆς μου φαίνεται ὅτι ἐκείνοι οἱ λόγοι τοῦ Rousseau ἤμποροῦν νὰ μᾶς χρησιμεύσουν ὡς κάποιον ἄστρον πού νὰ μᾶς ὀδηγήσῃ. Μάλιστα τώρα εἰς τὴν ἐποχὴν μᾶς κανεὶς διδάσκαλος δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ περνᾷ ἀπὸ τὰς ἐξετάσεις, ἂν δὲν εἶναι κατὰ βάθος μνημένος εἰς τὸν Emile τοῦ Rousseau, καὶ ἔπρεπε αὐτὸ τὸ βιβλίον νὰ δια-

βάξεται εἰς τὰ σπίτια μὲ ὅσον ζῆλον διαβά-
ζονται τὰ μυθιστορήματα τῆς μόδας.

Κοντὰ εἰς τὴν ὀλεθρίαν φαντασιοδοξίαν ὅτι μὲ τὴν ἀνατροφὴν ἤμποροῦμεν νὰ κάμωμεν ἕνα παιδί ὅπως τὸ θέλομεν, ὑπάρχει καὶ μία ἄλλη ἀκόμη πλέον ἐπικίνδυνος: τὸ νὰ νομίζουν οἱ γονεῖς ὅτι πρέπει τὰ παιδιά των νὰ τὰ καταστή-
σουν ὁμοιώματα τοῦ ἑαυτοῦ των. Δὲν κυτᾶτε καλύτερα πῶς παντοῦ εἰς τὸν κόσμον ὑπάρχει ἡ ἀγάπη τῆς ποικιλίας; Δὲν κυτᾶτε τὴν φύσιν ἢ ὁποῖα εἰς τὰ βασίλειά της δὲν ἀνέχεται δύο φύλλα νὰ εἶναι ὅμοια; Ἐννοῶ ἕνας πατέρας, μία μητέρα νὰ λυποῦνται ὅτι τὸ παιδί των δὲν τοὺς ὁμοίασεν εἰς τὰς ἀρετάς των, ἀλλὰ ὡς προσέξουν καὶ θὰ ἴδωσιν ὅτι ἀντὶ αὐτῶν τὸ παιδί των ἔχει ἄλλα πλεονεκτήματα τὰ ὁποῖα αὐτοὶ δὲν ἔχουν καὶ ὅταν ἡ φύσις τοῦ παιδιοῦ των εἶναι τέτοια ὥστε νὰ ἤμποροῦν νὰ εἶναι βέβαιοι ὅτι θὰ γίνῃ μίαν ἡμέραν χρήσιμον μέλος εἰς τὴν κοινωνίαν, τότε νὰ εἶναι εὐχαριστημένοι καὶ νὰ σκεφθοῦν ὅτι εἰς αὐτὴν τὴν ζωὴν τὸ παιδί των θὰ ἔχῃ νὰ ἐκπληρώσῃ ἄλλον προορι-
σμόν ἀπὸ ἐκεῖνον ὅπου εἶχαν ἐκεῖνοι. Τί βράσανα τραβοῦν τὰ καημένα τὰ παιδιά ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἰσοπεδωτικὴν φαντασιοδοξίαν τῶν γονέων καὶ τοῦ σχολείου, ὅτι ἡ ἀγωγή ἔχει δῆθεν σκοπὸν νὰ μορφώσῃ ὅλα τὰ παιδιά μὲ τὸ ἴδιο καλοῦπι. Ἐπειδὴ, νὰ εἰποῦμεν τὴν ἀλήθειαν, τὸ σύστημα τῶν σχολείων μᾶς βασίζεται εἰς τὴν μέθοδον τῆς μορφώσεως διὰ τοῦ καλονπιού.

ΣΚΙΤΣΟ

Ε. ΙΩΑΝΝΙΔΗ

ἔχουν τὰ σχολεῖα τὴν ἀπαιτήσιν ὅτι ὅλοι πρέπει νὰ μάθωμεν καὶ νὰ ἤξευρωμεν τὰ ἴδια πράγματα. Αὐτὸ ἕως σ' ἕνα βαθμὸν εἶναι βέβαια ἀναγκαῖον. Ὁρισμένον ποσοδὸν γνώσεων πρέπει ὅλοι ἀδιακρίτως νὰ ἀποκτήσωμεν ἂν φανῇ κανεὶς ὅτι εἶναι ἀνεπίδεκτος, αὐτὸν βέβαια δὲν θὰ τὸν ἀποκηρύξωμεν, ἀλλὰ καὶ οὔτε θὰ ρυθμίσωμεν ἀναλόγως αὐτοῦ τοὺς νόμους τοῦ σχολείου. Ἀλλὰ ἄλλο εἶναι νὰ ἀπαιτοῦμεν ἀπὸ ὅλα τὰ παιδιά τὸ ἴδιον minimum καὶ ἐντελῶς ἄλλο νὰ θέλωμεν ὅλοι οἱ μαθηταὶ νὰ τείνουν πρὸς τὸ ἴδιον τέρας, καθὼς θέλουν τὰ σχολεῖά μας. Κάπου ἄλλου ἔχω ἴδῃ δεῖξει τί ἀνόητον πού εἶναι νὰ ἀπαιτῆται ἀπὸ κάθε μαθητὴν νὰ εἶναι καλὸς εἰς τὰ μαθηματικά, ἀφοῦ ἡ πείρα χιλιάκις ἔδειξεν ὅτι κεφάλια ἐντελῶς ἀνίκανα νὰ καταλάβουν τὰ μαθηματικά ἤμποροῦν ἐν τούτοις νὰ εὐδοκίμουν περίφημα εἰς ἄλλους κλάδους καὶ ὅτι ὁ ἄνθρωπος, μὰ τὴν ἀλήθειαν, δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ εἶναι μαθηματικὸς διὰ νὰ παράσῃ εἰς τὴν ἀνθρωπότητα πολιτίμους ὑπηρεσίας.

— Ἐ, τί, λοιπὸν ὅταν ἕνα παιδί δὲν ἔχῃ εὐκολίαν εἰς ἕνα μάθημα νὰ ἀπαλλάτῃται ἀπὸ αὐτὸ καὶ νὰ μελετᾷ μόνον ὅσα τοῦ κάμουν ὄρεξιν; — Ὅχι, δὲν εἶναι αὐτὸ πού θέλω νὰ εἰπῶ. Ὁ ἄνθρωπος δὲν πρέπει νὰ ἀμελῇ μὲ ἑλαφρὰν συνείδησιν κανένα κλάδον τοῦ ἀνθρωπίνου ἐπισητοῦ. Ἀλλὰ ἐδῶ ἀρμόζει καὶ νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι εἰς πράγματα τὰ ὁποῖα μᾶς παρέχουν δυσκολίαν, ὅταν ἀφηνώμεθα ἐλεύθεροι ἤμποροῦμεν νὰ κατορθώσωμεν πολλά, καμιά φορὰ καὶ ὅλα, ἐνῶ ὅταν ἀναγκάζομεθα δὲν κατορθώνομεν τίποτε. Αὐτὸ λοιπὸν θέλω νὰ εἰπῶ σχετικὰ μὲ τὰ ἀνωτέρω ὅτι ἡ διανοητικὴ ἀξία ἐνὸς ἀνθρώπου ἤμπορεῖ νὰ εἶναι χιλίων εἰδῶν καὶ ὅτι ἕνας χρόνος ὁ ὁποῖος δὲν ἔχει μνημονικὸν διὰ χρονο-
λογίας καὶ δὲν ἤμπορεῖ νὰ καταλάβῃ τίποτε ἀπὸ ἱστορικὰ γεγονότα, νὰ εἶναι δυνατὸν ἐν τούτοις αὐτὸς νὰ ἐξακολουθήσῃ τὰς σπουδὰς του μὲ περισσότερὰν ἐπιτυχίαν ἀπὸ ἕνα ἄλλον ὁ ὁποῖος εἶχε καλοὺς βαθμοὺς εἰς ὅλα τὰ μαθήματα. Εἶναι καὶ ἄλλη μία ἀλήθεια ἀπὸ τὴν ὁποῖαν ἡ Παιδαγωγική, ἢ πάντοτε διδάσκουσα, δὲν ἐδιδάχθη τίποτε, ἢ ἀλήθεια ὅτι οἱ καλύτεροι τῆς τάξεως δὲν εἶναι καὶ οἱ καλύτεροι τῆς ζωῆς, πολὺ δὲ μᾶλλον ὅτι οἱ μεγάλοι ἄνδρες, οἱ πλέον ἱκανοὶ ἄνδρες σχεδὸν πάντοτε ἦσαν ἀπὸ τοὺς τελευταίους εἰς τὴν τάξιν.

Ὅσον ὀλίγον τὴν ἐκατάλαβαν οἱ παιδαγωγοὶ αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν, τόσον ὀλίγον τὴν ἐκατάλαβαν καὶ οἱ γονεῖς, καὶ ὑπάρχουν χιλιάδες πατέρες καὶ μητέρες οἱ ὁποῖοι βαρέως φέρουν ὅτι τὸ παιδί των δὲν εἶναι ὁ πρῶτος τῆς τάξεως. Ἦκουσα διὰ μίαν μητέρα, ἢ ὁποῖα κυριολεκτικῶς δὲν ἀφηνεῖ ἡσυχίαν εἰς τὸ παιδί της, ἐπειδὴ πρὶν ἢ το πρῶτος τῆς τάξεως καὶ τώρα εἶχε παραγκωνισθῆ ἀπὸ ἕναν ἄλλον ἢ θηλε καὶ καλὰ

νὰ πάρῃ ὁ υἱὸς της πάλιν τὴν πρώτην θέσιν. Μὲ ἐρύλαξε ἡ καλὴ μου μοῖρα νὰ μὴ συναντηθῶ μὲ αὐτὴν τὴν κυρίαν, ἐπειδὴ ἀλλέως θὰ ἤναγκαζόμην νὰ ξεχάσω τὴν εὐγένειαν ἐνώπιόν της. Ἐπειδὴ, ἂν εἶναι κάτι πού θυμώνει ἀληθινά, εἶναι οἱ γονεῖς ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι νομίζουν ὅτι τὰ παιδιά των ὑπάρχουν μόνον διὰ νὰ ἱκανοποιῶν τὴν ματαιοδοξίαν των. Πόσα καὶ πόσα παιδιά ταλαιπωροῦνται ἀπὸ αὐτὴν τὴν δῆθεν στοργήν, τῆς ὁποίας οἱ καρποὶ ὁμοιάζουν μὲ τοὺς καρποὺς τοῦ μίσους. Ἀκόμη καὶ ὅταν οἱ γονεῖς δὲν ἐπιζητοῦν τὴν δόξαν δι' αὐτοὺς ἀλλὰ διὰ τὰ παιδιά των, καὶ τότε ἀκόμη ἀπατώνται. Σκόπος δὲν εἶναι νὰ ἐπιζητοῦμεν τὴν δόξαν καὶ τὴν διάκρισιν τῶν παιδιῶν μας; δουλειά μας εἶναι νὰ ἐπιζητοῦμεν τὴν εὐτυχίαν των, τὴν πραγματικὴν τὴν εὐτυχίαν, δηλ. τὴν φαιδρότητα καὶ τὴν γαλήνην τῆς ψυχῆς.

Ἐγὼ τὰ παιδιά μου τὰ ἀφηνῶ ἐλεύθερα νὰ εἶναι εἰς τὴν τάξιν ὅτι θέλουν, πρῶτα, δεύτερα, τρίτα ἢ τέταρτα. Μίαν φορὰν ἕνα ἀπὸ τὰ παιδιά μου κατεχράσθη αὐτὴν τὴν ἐλευθερίαν, καὶ τότε ἔκαμα καὶ ἐγὼ χρῆσιν τῆς ἐλευθερίας μου — ἔχουν καὶ οἱ γονεῖς ἐλευθερίας ἀπέναντι

ΣΚΙΤΣΟ

Ε. ΙΩΑΝΝΙΔΗ

των παιδιών — και του ελπα με αντοχή να δουλεύω εκ μέρους του να ανήκεις το καλύτερο ήμισυ της τάξεως, όχι εις το χειρότερον. Και αυτή η παρατήρησις ωφέλησε βέβαια. Ήξευρω ότι όταν οι γονείς αφήνουν εις τα παιδιά τώσην ελευθερίαν ήμπορεί να συμβή ώστε ένα παιδί, που όταν βάζη όλα του τα δυνατά ήμπορεί να είναι τέταρτος ή πέμπτος, να μη το μέλη να είναι και δέκατος. Δι' αυτό όμως δεν θ' αλλάξω γνώμη: λέγω μάλιστα ότι δεν είναι καθόλου ανάγκη ένα παιδί διαρκώς να κοπιάζη και να βάζη όλα του τα δυνατά. Από καιρού εις καιρόν είναι βέβαια καλόν να καταλάβη το παιδί τί θα ειπή γερή δουλειά και να μάθη τί θα ειπή εργασία μέχρι εξαντλήσεως των δυνάμεων. Αλλά αυτό πρέπει να είναι εξαίρεσις, όχι κανών, και πρέπει μόνον σπανίως να συμβαίη. Αρνούμαι δε κατηγορηματικώς ότι εκείνος θα είναι ο καλύτερος παρασκευασμένος δια τον αγώνα της ζωής, ο οποίος ήδη εις την παιδικήν του ηλικίαν πάντοτε ένθυσάζε διην του την δύναμιν. Ίσα ίσα ισχυρίζομαι ότι εκείνος θα είναι ο δυνατότερος, του οποίου εις τα παιδικά χρόνια ή καρδιά έποτίσθη με χαράν και με θάρρος και έτσι αγάπησε την ζωήν. Η έντυχισημένη νεότης είναι μία δεξαμενή άνεξάντλητος, είναι ένα κεφάλαιον το όποιο έως εις την τελευταίαν μας ώραν μας φέρει τόκους και το όποιο με την άνάμνησιν κάθε ήμέραν αυξάνει. Εις τα παιδικά χρόνια έχει τας ρίζας της ή πίστις του ανθρώπου εις την άξίαν της ζωής και αν δεν τας έχει εκεί, τότε πούθενά δεν τας έχει. Χαρά, αγάπη και θάρρος δια την ζωήν και εις τα θρανία του σχολείου είναι δυνατόν να αποκτηθούν, αλλά τότε μόνον, όταν όσον εργαζεται το παιδί άλλο τόσον ήμπορεί να παύη και έχει και καιρόν ελεύθερον δια να καταγίνεται με ό,τι άλλο του άρέσει. Αλλά πού να εύρεθί ελευθερία και καιρός δια παιχνίδια, όταν το σχολείον απαλλοτριώνει εις τέτοιο βαθμόν τας ώρας κατά τας όποιάς τα παιδιά έπρεπε να είναι ελεύθερα; Έπειράτησεν ή συνήθεια το σχολείον να αφήνη την μισήν εργασίαν δια το σπίτι, και ώς επί το πλείστον την μισήν αυτήν εργασίαν να την φορτώνη εις την ράχιν των γονέων και των προγυμναστών. Έπειδή κατήντησε πλέον αδύνατον ένας μαθητής των άνωτέρων τάξεων να ήμπορ ή να παρακολουθή τα μαθήματα χωρίς την βοήθειαν των γονέων ή του προγυμναστού. Πώς να παύη το παιδί, πώς να υπάγη περίπατον, πώς να καταγίνη με ό,τι ιδιαίτερος το ενδιαφέρει, όταν όλον του το απόγευμα είναι παραγεμισμένον με ποικίλα σχολικά καθήκοντα; Έως εις την ώραν που πηγαίνουν τα παιδιά να κοιμηθούν κάθεται όλη ή οικογένεια συμμένη επάνω εις βιβλία και τετράδια. Ητο δε χαρακτηριστικώτατον όταν ένα

τέτοιο βράδυ ένα από τα κοριτσάκια μου άνεφώνησε: «Χαίρομαι που τα δικά μου παιδιά θα βρούν μία τόση γραμματισμένη γιαγιά, για να τα βοηθή εις τα μαθήματα των!» Ηοδάνετο, βλέπετε, την ανάγκην να βγάλη από την ψυχή της την σκέψιν ότι ακόμη και όταν θα είναι μεγάλη και θα έχη παιδιά θα είναι αναγκασμένη να εργαζεται δουλικώς δια το σχολείον. Κοντεύουν τα σχολεία μας να μεταβληθούν εις σχολάς ιδιορρυθμούς, όπου οι μαθηται περνούν την ώραν των σημειώνοντες εις τα βιβλία των καθ' ύπαγόρευσιν του διδασκάλου όσα θα έχουν έπειτα να μελετήσουν εις το σπίτι. Μίαν φοράν εις ένα γυμνάσιον της βορείου Γερμανίας, επειδή ήτο χειμώνας και έσοκτείνιαζε ένωρίς, δια πολλύν καιρόν έπαυαν τα μαθήματα και έσχόλαζαν οι μαθηται πρό της ώρας. Διδάσκαλοι και μαθηται δεν ήμπορούσαν, βλέπετε, να χώνουν τις μύτες των μέσα εις τα βιβλία, και έτσι έπήγαιναν Παιδαγωγική και Διδακτική κατά διαβόλου. Έρχεται κανενός ή όρεξις να τονίση διθυράμβους και παιάνας δι' αυτό το δρασικόν τεκμήριον της ένδειας των σημερινών μας σχολείων. Ένας διδάσκαλος, όπως θα τον ήθελε ο Hildebrand, θα έλεγε: «Νύχτα πρέπει να είναι όταν θα λάμπουν τ' άστρα μου», και εις τα σκοτεινά θα έκαμνε ένα ώραϊον και λαμπρόν μάθημα. Και στοιχηματίζω ότι οι μαθηται του θα τον ήμουν με περισσότεραν προθυμίαν, παρά έν τους έλεγε: «Πάρτε το έγχειριδιον της γεωγραφίας και σημειώσατε τα εξής όρη», και ότι όσα θα έμάνθαναν εις τα σκοτεινά ίσως όλην την ζωήν δεν θα τα έλησμονούσαν.

Μήπως είναι πούθενά γραμμένον ότι το σχολείον έχει το δικαίωμα να φορτώνη το σπίτι με τόσα μαθήματα όπως κάμνει σήμερα; Το κράτος έχει το άπαραμέλιτον δικαίωμα να άπαντή όλα τα παιδιά να πηγαίνουν εις το σχολείον και το σχολείον έχει το δικαίωμα να άπαιτή οι μαθηται να εκπτελούν με ζήλον τα καθήκοντά των κατά τας σχολικάς ώρας. Αλλά δεν έχει το παραμικρόν δικαίωμα να έπεκτείνη τας σχολικάς υποχρεώσεις εις το σπίτι και την οικογένειαν και έν όλοι οι γονείς έσυμφωνούσαν και έδίδοναν ότι: δεν αφήνομε τα παιδιά μας να εργαζονται δια το σχολείον εις το σπίτι, τότε ούτε το κράτος ούτε το σχολείον δεν θα είχαν νόμιμον ή ήθικόν δικαίωμα να άπαιτήσουν πλέον τέτοιαν υποχρέωσιν. Έπειδή, έν το σχολείον άντιληφθή και καταλάβη καλά το χρέος του, ήμπορεί πολύ καλά να το εκπληρώση άρκούμενον εις τας ώρας τας όποιάς διαθέτει αν νομίμη ότι εις το πρόγραμμα του είναι ανάγκη να προστεθί άλλη μία ώρα, ως την προσθέση, έπειτα όμως να αφήνη τα παιδιά ελεύθερα και να μη τα ζαλίη. Έξ ώρας εργασίας άρκούν και παραρκούν δι' ένα άνθρωπον ο όποιος δεν

άνεπτύχθη ακόμη και επί τέλους, αν το παιδί ήμπορ ή να εργασθί ακόμη όλίγον, ως είναι ελεύθερον να ασχοληθί με ό,τι θέλει. Βέβαια υπάρχουν νέοι, οι όποιοι ήμπορούν πολύ καλά να εργασθούν περισσότερον από έξ ώρας χωρίς να τους πειράξη, και ούτε θέλω εγώ να ειπώ ότι τας επιλοίπους δεκαοκτώ ώρας της ήμέρας δεν πρέπει τα παιδιά να κάμνουν τίποτε άλλο παρά να τρώγουν, να πίνουν και να κοιμούνται. Αλλά ως είναι ελεύθερα αυτόν τον καιρόν να ασχοληθούν με ό,τι ιδιαίτερος τα ενδιαφέρει, με τα πράγματα εις τα όποια έχουν κλίσιν. Η ελευθερία εργασία αξίζει τρεις φορές περισσότερον από την υποχρεωτικήν, και ένας άνθρωπος, εάν δέκα ήμέρας είναι ελεύθερος να ασχοληθί με ό,τι θέλει, ήμπορεί να μάθη καλύτερα και σπουδαιότερα πράγματα δια την ζωήν παρά εις τα δέκα χρόνια όπου έπήγαινε εις το σχολείον. Αλλά τα σχολεία ούτε εις τας διακοπάς δεν έννοούν να αφήσουν τους μαθητάς έντελώς ελεύθερους. Πώς λοιπόν να μορφωθούν τα δυνατά και τα πρωτότυπα κεφάλια, όταν εις την εποχήν όπου εοχηματίζοντο συνέυμάθησαν όλα με Όράτιον, όλα με Όμηρον, όλα με τον Κάρολον των ΙΒ', όλα με τον διαφορικόν και ολοκληρωτικόν λογισμόν και όλα με εκθέσεις περι των αισθημάτων της Ιωάννας δ' Αρν; Και μόνον από καιρού εις καιρόν με νοσταλγίαν κατώρθωναν να ρίξουν μία ματιά εις τα πράγματα που περισσότερον αγαπούσαν: το χημικόν των εργαστήριον, την ξυλοκοπτικήν των, τον Goethe των ή το πιάνο των, ή τον κήπον και το δάσος και το άερογιάλι!

Όταν τα παιδιά σχολάζουν και έπιστρέφουν εις το σπίτι διατι το σχολείον να τα έχη παραφορτωμένα με τόσην εργασίαν που να καταπνίγεται κάθε ζωή και κάθε πρωτοβουλία του πνεύματός των; — Έπειδή, μεθ' όλα τα μεταρρυθμιστικά προγράμματα και τας από καιρού εις καιρόν ειλικρινείς προσπάθειάς περι βελτιώσεως, ή παιδαγωγική κατέχει ακόμη έντελώς από εκείνον τον θεοκατάρατον Άλεξανδρινισμόν, ο όποιος φαντάζεται ότι μόρφωσις είναι έπισώρευσις γνώσεων.

ΠΟΡΤΡΑΙΤΟ Μ. ΚΑΛΟΜΙΡΙΗ

ΥΠΟ Ε. ΙΩΑΝΝΙΗΝ

Πρό όλίγου καιρού ένυχε και με ερώτησε μία μαθητριούλα πότε ο Ούλφίλας μετέφρασε το Εύαγγέλιον εις τα γοτθικά. Έγώ της άπήνησα ότι δεν ήξεύρω, ότι θα το μετέφρασε περίπου τον τέταρτον αιώνα μ. Χ., ότι ποτέ εις την ζωήν μου δεν μου έχρειάστηκε ή πολύτιμος αυτή γνώσις, αν και είχα μάθει μίαν φοράν εις το σχολείον και λεπτομερείας περι αυτής της μεταφράσεως: ότι δηλ. σώζονται ένας codex argenteus εις την Ουψάλαν, ένας codex carolinus εις το Wolfenbüttel και άλλα λείψανα εις το Μιλάνον, και ότι από τα λείψανα αυτά ήμπορούμεν να αναγνωρίσωμεν την ύφήν της γοτθικής γλώσσης. Ακόμη και σήμερα δεν ήμπορώ να καταλάβω τί σπουδαιότητα είναι δυνατόν να έχουν αι παραδόσοι αυτά γνώσεις δι' ένα άνθρωπον ο όποιος δεν είναι φιλόλογος, ειδικός ίσως αν πρόκειται να τον βοηθήσουν να επιτύχη εις μωράς εξετάσεις. Μου φαίνεται πως βλέπω όλους τους Άλεξανδρινούς, οι όποιοι έχουν κατακτήσει τα σχολεία μας, με τί αγανά-

κτησιν ακούουν αυτήν μου την βλασφημίαν. Και τους ακούω να φωνάζουν: «Ότι ο Ουλφίλας μετέφρασε το Ευαγγέλιον εις τα γοτθικά είναι γνώσις την οποίαν πρέπει να έχη κάθε μορφωμένος άνθρωπος!» — Και δεν μου λέγετε, παρακαλώ διατί;... Ένας καθηγητής, μίαν φοράν, άπαιτούσε από την γυναίκα του να ήξεύρη το όνομα του άρματηλάτου του Άχιλλέως, διότι αυτό ανήκει εις την «γενικήν μόρφωσιν!»

Τι το λοιπόν ανήκει εις την γενικήν μόρφωσιν; Μή τάχα όσα πράγματα πρέπει να ήξεύρη κανείς διά να μη ξετροπισατή εις ένα σαλόνι; Παραδέχομαι ότι εάν, ευρισκόμενος εις την λεγομένην μορφωμένην τάξιν της κοινωνίας, όμολογούσα ότι δεν έχω την παραμικράν ιδέαν περί του επισκόπου Ουλφίλα, κατά την γνώμην των σημερινών μορφωμένων έπρεπε να έντραπώ. Άλλά τότε και εγώ θα έρωτούσα αυτούς τους μορφωμένους χίλια άλλα πράγματα που δεν θα ήξευραν, και τότε θα έθριάμβευα και εγώ, ότι θα ήξευρα πράγματα τα όποια αυτοί δεν ήξεύρουν. Όπως έχουν προοδεύσει σημερον αι επιστήμαι, υπάρχουν τόσα όνόματα και τόσοι αριθμοί και τόσα γεγονότα να μάθη κανείς, ώστε είναι πλέον έντελώς αδύνατον ένας άνθρωπος να έχη εκείνο το όποιον οι Άλεξανδρινοί όνόμαζαν «γενικήν μόρφωσιν». Και το άσπειότερον είναι ότι καταντούμεν μάλλον να έχωμεν ό καθένας και από μίαν ιδιαιτέραν γενικήν μόρφωσιν. Κάθε μαθητής και κάθε φοιτητής (έκτός όταν πρόκειται διά ένα μάθημα που ειδικώς σπουδάσει) ήξεύρει πολυ καλά ότι εάν εις τας εξετάσεις δεν τον εξέτασουν οι διδάσκαλοι οι όποιοι τον έδίδαξαν, ή εάν ό εξεταστής δεν τον έρωτήση προηγουμένως εις τί είναι δυνατώτερος διά να επιμείνη περισσότερο εις εκείνους τους κλάδους, τότε ήμπορεί να του τύχουν χίλια έρωτήσεις εις τας όποιας να μη ήξεύρη να άπαντήση. Να επιτύχη ένας μαθητής λαμπρά εις τας εξετάσεις εξεταζόμενος από οίανδήποτε επιτροπήν ή είναι πράγμα σπανιώτατον, ή, διά να συμβή, πρέπει να είναι έκτακτος ιδιοφυία — και ή ειρωνεία της φύσεως μας λέγει ότι παιδιά με έκτακτον ιδιοφυίαν δεν είναι συνήθως μεγάλα πνεύματα.

Και έπειτα, ή έννοια: γενική μόρφωσις μήπως σημαίνει ένα σάκκον παραγεμισμένον με όνόματα, αριθμούς και χρονολογίας; Εάν ή έννοια: γενική μόρφωσις σημαίνει κάτι λογικόν, τότε βέβαια θα σημαίνη κάτι τι άλλο. Έγώ νομίζω ότι εις την γενικήν μόρφωσιν ανήκουν όσα πράγματα, ή άφ' έαυτών ή εις την σχέση των με άλλα, έχουν κάποιαν σημασίαν και αξίαν διά τον έσωτερικόν βίον του καθενός. Και τώρα θα ήθελα να ήξευρα, αν αλήθεια είναι τόσφ σπουδαίον και τόσφ άπαραίτητον διά τον έσωτερικόν βίον όλων των Γερμανών να ήξεύρουν ότι ο Ουλφίλας μετέφρασε το Ευαγγέλιον εις τα γοτ-

θικά, ότι ο άμαξός του Άχιλλέως όνομάζετο Αιτομέδων και ότι οι άριστεροί παραπóταμοι του Όρενόου λέγονται: Κασικιάρης, Άταβράπος, Γουαβιάρας, Βικάδας, Μέτας και Άπούρης: οι κυριώτεροι, έννοώ, επειδή πόσοι άπαιτούνται διά την γενικήν μόρφωσιν και εγώ δεν ήξεύρω. Πολυ συχνά εις τον κύκλον μερικών ανθρώπων ήμπορεί κανείς να λάμψη με τέτοιο είδους γνώσις, όπως ήμπορεί κανείς να λάμψη και με καρφίτσες διαμαντένιες, με βραχιόλια, με σκολαρίκια και με άλλα στολίδια αυτού του είδους. Ένψ όμως τα αληθινά κοσμήματα έχουν κάποιαν αισθητικήν αξίαν, τα τέτοια στολίδια του μυαλού μόνον την ματαιοδοξίαν ικανοποιούν. Ίσως μου αντίτειν ή κανείς και ειπή ότι είναι και όμορφο να ήξεύρης να λέγης τους Ρωμαίους αυτοκράτορας, ή τους Πάπας, ή τας πόλεις της Βραζιλίας έτσι κατά σειράν σαν κομπολόγι, χωρίς να χρειάζεσαι λεξικά και άτλαντας χάνει κανείς τόσον καιρόν όταν είναι άναγκασμένος όλο να φυλλομετρῶ λεξικά! Άλλά αυτό να μου το έλεγε μόνον όποιος νομίζει ότι ή άπόκτησις όλων αυτών των στολισμάτων του μυαλού δεν στοιχίζει καθόλου καιρόν. Στοιχίζει καιρόν, φίλοι μου, πολυ περισσότερο μάλιστα παρά όσος χρειάζεται διά τα φυλλομετρήματα των λεξικών. Και αυτό δεν είναι ακόμη το χειρότερον. Μας στοιχίζει και ένα άλλο κεφάλαιον, το όποιον είναι πολυ πολυτιμότερον μας στοιχίζει την φαιδρότητα. Διά να άποκτηθουν όλα αυτά τα στολίδια έπρεπε διδάσκαλοι και μαθηται να καταβάλουν όλας των τας δυνάμεις και ένῶ κατέβαλλαν όλας των τας δυνάμεις ένθυσιασαν και όλην των την φαιδρότητα. Και επί τέλους πρέπει και να σκεφθούμεν ότι άνθρωπος ο όποιος ήξεύρει είκοσι πόλεις της Βραζιλίας ήμπορεί με τον καιρόν να του τύχη και μία είκοστή πρώτη ή μία είκοστή δευτέρα τας όποιας να μη γνωρίξη, και τότε πάλιν θα άναγκασθῆ να καταφύγη εις τα λεξικά και τους άτλαντας.

Πρό όλίγου καιρού μου έγραφε ένας νέος διδάσκαλος, και μέσα εις την άπελπισίαν που ευρισκετο μου έζητούσε την συμβουλήν μου. Ήθελε να αφήση τους μαθητάς του έλευθέρους εις την έκλογην των ποιημάτων τα όποια θα έμάνθαναν άπ' έξω και θα άπηγγελλαν, ήθελε κάθε μαθητής να έχη το δικαίωμα να μανθάνη και να άπαγγέλλη ποιήματα αναλόγως του γούστου του (εάν βέβαια το γούστο ήτο κάπως καλόν). Έπειδή είναι και φυσικόν εις την τέχνην, ει που άλλου, να ισχύη ή έλευθέρα έκλογή και άγάπη. Άλλά ο σύλλογος των καθηγητών ήτο έντελώς άλλης γνώμης. Προσδιώριζε ένα κανόνα από δώδεκα ή δεν ήξεύρω πόσα ποιήματα διά κάθε τάξιν και διέτατε ότι κάθε μαθητής πρέπει να μάθη και να ειξεύρη αυτά τα δώδεκα ποιήματα. Υπάρχει τίποτε που να χαρακτηρίξη

περισσότερον την κατάστασιν των σχολείων μας από αυτό το πάθημα του νεαρού διδασκάλου; Είς τέτοιον βαθμόν κατήντησε το σημερινόν σχολείον άποθήκη ύλικού και σωρού γνώσεων ώστε να δέλη να μεταβάλη εις ύλην διδασκαλίας και εκείνα ακόμη τα πράγματα εις τα όποια ή άναγκαστική μάθησις μόνον να βλάβη ήμπορεί. Όπως το συμβούλιον των καθηγητών προσδιορίζει τα κεφάλαια των μαθηματικών και της φυσικής τα όποια πρέπει να διδαχθουν, έτσι προσδιορίζει και τα ποιήματα τα όποια εις διδασκάλους και μαθητάς πρέπει να άρέσουν και πρέπει να τα κοπανίζουν. Διατί; Διατί ένας μαθητής αν ή «Λενόρα» του άρέσει καλύτερα από τον «Βουτηχτή» να μη μάθη την «Λενόρα» αντί του «Βουτηχτή»; Και διατί να τυραννηται όλον τον χρόνον να κρατή εις την μνήμην του τα δώδεκα ποιήματα; Μη διά να τα άγαπήση περισσότερο; Ίσια ίσια που θα τα σιχαθῆ. Αυτό δα κατορθώνουν αυτά τα περίφημα μαθήματα της γραμματολογίας; να κάμουν τους μαθητάς να μη ξαναπίσουν ποτε πλέον εις την ζωήν των όσα έδιδάχθησαν κατ' αυτόν τον τρόπον εις το σχολείον. Αυτός ο «κανών των ποιημάτων» είναι ένα καλόν παράδειγμα διά να δείξη την μανίαν που έχουν τα σχολεία, όχι μόνον καντού να βλέπουν και να σωρεύουν ύλην προς μάθησιν, αλλά και όσα πράγματα είναι έντελώς άνεξάρτητα και αυτά να θέλουν να τα ίσοπεδώνουν με το ίδιον σύστημα.

Υπάρχουν και άλλα τέτοια νόστιμα παραδείγματα λ. χ. ή έκθειάσις των «εκ του προχείρου». Ήξεύρομεν ότι τα «εκ του προχείρου» είναι εργασία γραπτή γινομένη υπό επιτήρησιν και χωρίς προετοιμασίαν άμέσως, μόλις δοθῆ το θέμα. Δεν είμαι έν γενεί εναντίον των εκ του προχείρου, αλλά μόνον εναντίον της ύπερβολικής των έκθειάσεως και της άδιακρίτου των εφαρμογής. Είς μερικά μαθήματα τα εκ του προχείρου είναι βέβαια καλά και άπαραίτητα:

υπάρχουν πράγματα, τα όποια ή τα ήξεύρει κανείς παρευθός ή δεν τα ήξεύρει καθόλου. Ότι το τυρί λέγεται γαλλικά fromage ή το ήξεύρεις άμέσως ή δεν το ήξεύρεις καθόλου, όσον και αν σκεφθῆς, και εδῶ το εκ του προχείρου χωρίζει εύκολα γνώσιν και άγνοιαν. Άλλά όσον στραβόν είναι να θέλωμεν να κρίνωμεν οριστικώς την διανοητικήν ικανότητα ενός μαθητού από το αν προφθάνη εις μίαν ώραν να λύση τρία ή πέντε προβλήματα: τί άνόητον να νομίζωμεν ότι ήμπορούμεν να μετρήσωμεν την έξυπνάδα ή τας προόδους των παιδιών από το αν ήμπορούν έντός πέντε ώρών να γράψουν μίαν καλήν έκθεσιν. Ένθυμούμαι κάτι έξετάσεις εις τας όποιας ή έκθεσις δεν έπρεπε μόνον να γραφῆ, αλλά και να αντιγραφῆ έντός ώρισμένου χρόνου, και όποιος δεν έτελείωνε έγκαιρώς έβγαине άδικημένος εις την βαθμολογίαν. Και όμως ήμπορεί μερικοί να χρειάζονται τέσσαρας εβδομάδας διά να σκεφθουν μίαν έκθεσιν υπάρχουν κεφάλαια εις τα όποια μία τέτοια εργασία χρειάζεται καιρόν διά να όρμισθή όπως κάθε άλλος καρπός. Λοιπόν αυτά τα κεφάλαια μήπως θα είναι τα χειρότερα; Ίσια ίσια που ως επί το πλείστον είναι από τα καλύτερα. Πέντε γραμμαί ενός τέτοιου μαθητού ήμπορεί (λέγω ήμπορεί) να αξίζουν περισσότερον από δέκα τελειωμένας έκθέσεις ενός από τους άλλους. Ήξεύρω ότι υπάρχουν διδάσκαλοι οι όποιοι το λαμβάνουν υπ' όψει αλλά ήξεύρω και ότι εις άπειρα σχολεία ή βιανότης των μαθητών κρίνεται άδιακρίτως από την επιτηδειότητά των εις τα εκ του προχείρου. Αυτό καταντῶ να είναι βράβευσις της ταχύτητος εις την εργασία. Βραβεύονται ή ταχύτης και ή επιπολαιότης και υποτιμούνται και εκβιάζονται εκείνα τα πνεύματα, τα όποια διά να έκφράσουν την ζωήν που έχουν μέσα των χρειάζονται συγκέντρωσιν και μοναξιά και ήσυχία. Έννοια σας, έχει τον λόγον του διατί οι μεγάλοι άνδρες τόσον σπανίως είναι πρώτοι εις το σχολείον.

[Συνέχεια]

[Μετάφρ. από το γερμανικόν]

ΕΛΕΝΗ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΗ

ΑΠΟ ΤΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΟΥ ΧΑΪΝΕ

1

Ἦθελα ὄλοι οἱ πόνοι μου σὲ μιὰ νὰ λυώναν λέξι
Καὶ νὰ τὴ δώσω στὸ παιδρό, τ' ὀλόχαρο τὸ ἀγέρι,
Μὲ τὰ ξανθὰ σου τὰ μαλλιά σὰν θάρτη γιὰ νὰ παίξῃ
Τὴν πονεμένη λέξι μου τριγύρω σου νὰ φέρῃ.

Κι' ὅπου βρεθῆς κι' ὅπου σταθῆς κὰν νύχτα κὰν ἡμέρα
Νάκοῦς τὴ λέξι, ἀγάπη μου, στὸ φύσημα τ' ἀγέρα.
Κ' ἐκεῖ πὸν ἀποκοιμίζεσαι καὶ κλείς τὰ βλέφαρά σου
Νὰ σ' ἀκλουδάῃ, ἡ λέξι μου καὶ μέσ' στὰ ὄνειράτά σου.

2

Στὰ ἔσπερινὰ βραδύφωτα φέγγαν ἀκόμα οἱ βράχοι
Κ' ἐμεῖς καθόμασταν τὰ δυὸ στὴν ἀμμουδιά μονάχοι.

Οἱ γλάροι ἐκράζανε ψηλά καὶ τὰ νερὰ βογγοῦσαν
Καὶ στὰ γλῶκὰ τὰ μάτια σου τὰ δάκρυα ἐπλημμυροῦσαν.

Κ' ἐστιάζανε στὰ χέρια σου στὰ ὀλόλευκά σου κρῖνα
Κ' ἐγὼ ὁ φτωχὸς ἐμάζενα τὰ δάκρυά σου ἐκεῖνα.

Ἄχ, μ' ἀπὸ κείνη τὴ στιγμή μαραίνεται ἡ ψυχὴ μου,
Τὰ μάτια μου θολδόνουνε καὶ λυώνει τὸ κορμί μου.

Δὲν εἶν' ἀρρώστεια πὸν μπορεῖ βοτάνι νὰ μὲ σώσῃ
Ἦπια τὰ δάκρυα σου, ξανθή, καὶ μ' ἔχουν φαρμακώσει.

3

Ἦταν μεσάνυχτα βαθεῖα, βουβὴ καὶ κρύα ἡ Πλάση
Πὸν ἐπῆγα μὲ παράπονο στὴν ἐρημιά, στὰ δάση.

Τὰ δέντρα ὄλα ἐξύπνησαν στὰ βήματά μου πάλι
Καὶ μὲ λυπήθηκαν κι' αὐτὰ κουνώντας τὸ κεφάλι.

4

Σ' ἓνα μικρὸ καθόμασταν σπιτάκι
Καὶ βλέπαμε στὸ πέλαγο καλά.
Κατὰ τὸ βράδυ φάνηκεν ἡ πύχνη
Πὸν ἀπλόνουταν στὶς ξέρες χαμηλά.

Πάνω στὸ φάρο ἀνάψανε τὰ φῶτα
Γιὰ νὰ θωροῦν οἱ ναῦτες τὴ στεριά,
Καὶ σι' ἀνοιχτὰ ἓνα μικρὸ καηκάκι
Φαινόταν πὸν ταξίδευε μακρὰ.

Μιλούσαμε γιὰ τρικυμίες, γιὰ ξέρες,
Γιὰ ναῦτες καὶ πῶς ζοῦν μέσ' στὰ νερὰ
Ἀνάμεσα σὲ οὐρανὸ καὶ κῆμα,
Ἀνάμεσα σὲ φόβο καὶ χαρὰ.

Μιλούσαμε γιὰ μακρονὰ ἀκρογιάλια,
Γιὰ τὸν Βορριά, γιὰ τὴν Ἀνατολή,
Γιὰ τοὺς λαοὺς ποῦχει στοὺς ξένους τόπους,
Γιὰ τίς συνήθειες ποῦχουν οἱ πολλοί.

Γιὰ τοὺς ἀνθοὺς καὶ τὰ γιγάντια δέντρα
Ἄου στὸ Γάγγη ἀνθίσανε προτοῦ,
Γιὰ τοὺς καλοὺς καὶ σιαπηλοὺς ἀνθρώπους
Πὸν προσκυνοῦνε τ' ἄνθος τοῦ Λωτοῦ.

Στὴ Λαπωνία πῶς εἶναι βρώμιοι ἀνθρώποι,
Πλατόστομοι, μικρόσωμοι, κουτοί,
Πῶς κάθονται τριγύρω στὴ φωτιά τους
Καὶ τηγανίζουν ψάρια στὸ κουτί.

Μὲ προσοχὴ ἀκούανε τὰ κορίτσια
Στὰ ὑστερινὰ κανένας δὲ μιλεῖ.
Τὸ καηκάκι πιά δὲν ἐφαινόταν,
Ἦτανε νύχτα, σκοτεινὰ πολὺ.

ΠΑΥΛΟΣ ΓΝΕΥΤΟΣ

γνώμη. Τούναντιον οι κριται του διαγωνισμου, οι και μονοι αρμοδιοι ναποφανθουν, ερωτηθεντες ειπαν «οτι εις ουδενηποτε γλωσσαν αν ειναι γραμμενα τα εργα θα βραβευθουν, αρκει να ειναι καλα». Αυτο ηδελαμεν να πουμε κ' εμεις.

Νεον θερινον θεατρον — το δευτερον αυτο κατα χρονολογικην σειραν, οχι κατα σειραν απαιτησεων της θεατρικης τεχνης — προκειται ναποκηθουν αι Αθηναι. Η Ζαππειος επιτροπη καθηρισε προυπολογισμον δε 130,000 δια να το κτιση εις τον κηπον του Ζαππειου. Το αλλο ειναι προωρισμενον απο επιχειρηματίας δια την Αλυσίδα, το εξοχικον τεμαχιο της δδου Πατησιαου.

Ο Γερμανος τεχνοκритης Μάισερ-Γκραιφε ετύπασεν εις ογκωδη τόμον το «Ισπανικόν Ταξίδι» του. Έκαμε το ταξίδι αυτό εις την Ισπανίαν δια να μελετήση τον Βελάσquez και ανεκάλυψε τον Γρέκο — τον Θεοτοκόπουλον. Έμεινε κατάλληλος ενόστιον των έργων του Έλληνος ζωγράφου: κάθε του πίναξ και θέμα προς μελέτην. «Κανεις ζωγράφος, λέγει, δεν εκατάλαβε τους Ισπανους τόσο καλά, δεν τους εκατάλαβε έως τα κόκκαλα, όπως αυτός ο Έλληνας... Το μυστήριον του Γρέκο δεν πραγματοποιείται παρά άπαξ μόνον εις την παγκόσμιον ιστορίαν.»

Εις το «Σέλας» των Πατρών ο ποιητής κ. Άγγελος Σικελιανός εδημοσίευσε σειραν άρθρων όπου αναλύει το νέον μυθιστόρημα του Δ' Αννούντιο: «Ίσως ναί, ίσως όχι.»

Λόγος πολύς έγινε δια οσβαράν εργασίαν προς σύμπληξιν ελληνικού μελοδράματος, με κεφάλαια διακοσίων τόσων χιλιάδων φράγκων. Έν τω μεταξύ ο ελληνικός μελοδραματικός θίασος, ο υπό τον κ. Λαυράγκακ, αφού έδωκε σειραν επιτυχών παραστάσεων εις την Σύρον, μεταβαίνει πάλιν εις την Κέρκυραν. «Οι τον εζήτησαν πάλιν οι Κερκυραίοι, αποτελεί αντιμυθιστοριον απόδειξιν ότι αξίζει.»

Ο διευθυντής της Ιταλικής Σχολής Αθηνών κ. Περγιέ έκαμεν οραίαν διάλεξιν περι των αρχαίων ανακτόρων της Κνωσού και της Φαιστού, αναλύσας την αρχιτεκτονικήν των κατά τα πορίσματα των νεωτέρων ανασκαφών.

Γαλλικός «θίασος του Σαξπηριου θεατρου» έχει οργανωθή και παριστάει εις το Παρισι με πολυ άπλά σκηνικά μέσα, αλλά με όλην την δυνατήν ακριβολογίαν ως προς το κειμένον των έργων. Έχει δοσμένα έως τώρα με επιτυχίαν τας κωμωδίας «Χειμωνιάτικο Παράμυθι» και «Τρωίλος και Χρυσίδα».

Ο διδάκτωρ του Δικαιου κ. Ι. Δ. Φαραντάτος άγγέλει την έκδοσιν Έλληνικής Νομικής Βιβλιογραφίας, παρακαλεί δε τους συγγράφεις νομικών βιβλίων, διατριβών ή μελετών, ή τους συγγενείς των, να του αποστείλουν άκριβή βιβλιογραφικήν σημείωσιν περι των έργων των. Το πρώτον τεύχος θα έκδοθη έντός του πρώτου εξαμήνου του 1910.

ΤΑ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΑ ΝΕΑ

Γαυουαρίον 16. Έξακολουθούν αι κλημύμαι εις την Γαλλίαν, η πατριαρχική κρίσις εις το Βυζάντιον και η σοβαρά πολιτική κρίσις εδω. Ο στρατός πάλιν εν επιφυλακή, δια να παυθή η Κυβέρνησις Μαυρομηλάδη. Διαπραγματεύσεις όπου πρωτοστατεί ο Βενιζέλος. Συμβούλιον των επιφανών πολιτικών εις τα άνακτορα δια το ζήτημα της Έθνοσυνελεύσεως.

17. Και το αποτέλεσμα ότι ο Βασιλεύς άσπάζεταιται

την γνώμην των ζητούντων την Έθνοσυνέλευσιν. Ο Στέφ. Δραγούμης καλείται να σχηματίση την νέαν Κυβέρνησιν.

18. — με συνυπουργούς τους: Καλλέργην, Παναγιωτόπουλον, Φωκιάρη, Ν. Ζορμπάν και Άνδρ. Μιαούλην. Ο τώος ύπουργός των Στρατιωτικών κ. Κωνσταντινίδης ζητεί ναποστρατευθή. Έν τω μεταξύ η Πύλη δλο και διαμαρτύρεται, δια τον Καλλέργην, δια την παρουσίαν του Βενιζέλου εις τας Αθήνας, κτλ. — και όλο κάμνει πολέμικας παρασκευάς.

20. Η Βουλή συγκλείεται εις έκτακτον σύνοδον δια την 1 Φεβρουαρίου. Οι «Τάιμς» δημοσιεύουν συνέντευξιν με τον Βασιλέα. Φλέγει το Κρητικόν ζήτημα άντιφατικά φήμαι διασαλευθόντων μεταξύ άλλων ότι αι Δυνάμεις άπειλούν άνακατοχήν της νήσου.

21. Το Άνώτατον Δικαστικόν Συμβούλιον κρίνει άπολυτέους και τους 5 εισαγγελεύς έφετών του Κράτους.

22. Υπουργός των Έσωτερικών γίνεται ο ύποστράτηγος Έπαμ. Πετμεζάς. Ο Γενικός διδάει εξηγήσεις εις την Πύλην. Ξενοι στόλοι ετοιμάζονται να έλθουν εις τον Πειραιά. Ανακινείται εις την Κρήτην το ζήτημα της ετεροδικίας: ο Βενιζέλος πηγαίνει δια μίαν εβδομάδα εις τα Χανιά.

23. Καταργούνται περι το 100 ειρηνοδικεία. Έξεογκοιμείναι φήμαι δημοσιεύονται δια τους χωροφυλάκας, που ζητούν βελτίωσιν της θέσεώς των. Ένα ταξίδι του κ. Δρακούλη εις την Κωνσταντινούπολιν με πολιτικόν σκοπόν σχολιάζεται.

24. — τόσοں ώστε ο κόσμος να φοβηθή από αυτό νέαν ύπουργικήν κρίσιν. Διαδήλωσις εις την Πόλιν υπέρ του Πατριάρχου. Εις την Αγγλίαν αι νέα βουλευτικά έκλογα δεκνύουν την Κυβέρνησιν πλειονοψηφούσαν κατά 122 ψήφους. Εις το Παρισι έπαύχθη τέλος πάντων ο «Σαντεκλέρ» του Ροστάν.

25. Ο ύπουργός της Παιδείας κ. Παναγιωτόπουλος εαπθεωρεί τα σχολεία των Αθηνών. Η Έκτελεστική Έπιτροπή της Κρήτης δέχεται να παριστάνται οι προξενικοί διερχόμενοι εις τας δικας των άλλοδαπών. Ο ύποστράτηγος Κωνσταντινίδης δεν άποστρατεύεται, αλλά διορίζεται μέραρχος εις τας Αθήνας.

26. Αμνηστεύονται οι μετασχόντες εις το κίνημα της 16 Οκτωβρίου οι 6 πρωτοαγοί του άξιωματικο του Ναυτικού λαμβάνουν επαιδευτικήν άδειαν δια την άλλοδαπήν. Συλλαλητήρια επαρχιακά δια την κατάργησιν των ειρηνοδικείων.

27. Η Ίερά Σύνοδος αποφασίζει την καθάρισιν του Άμβροσιου επισκόπου Λαρίσσης. Τουρκικών άνακοινωθέν λέγει ότι εξέλιπαν οι φόβοι περι πολέμου...

ΗΜΕΡΟΒΙΟΣ

ΜΙΚΡΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Δ. Π. Αευκάδα. Τι τα θέλετε τα πολλά λόγια; Αφού αναπνέετε και σεις του Ιουνίου τον άερα, ξαναδιαβάσετε τον Σολωμόν σας; θα Ιδίητε εκεί και την θεωρίαν και την πράξιν του σίχου.

ΝΕΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Το Σφουρί, δραμάτιον μονόπρακτον, Ειρήνης Πολ. Δημητριάκοπούλου. Αθήναι, έκδοσις «Παναθηναίων, Τυπογραφ. «Εστία» Μάισονεφ και Καργαδόφρη, δε 1.

Έκλογη εν των έργων Δ. Βικέλα, μετά προλόγον περι της δράσεώς του εις τον Σύλλογον των Ξφελίμων Βιβλίων. Αθήναι, έκδοσις του αυτού Συλλόγου, λ. 40.

Le Musée d'Olympie, catalogue illustré, par C. Courouniotis, éphore des Antiquités. Athènes, imprimerie S. C. Vlasto, 2 dr.

ΤΡΑΠΕΖΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΓΕΝΙΚΟΣ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1909

ΥΠΟΒΛΗΘΗΣΜΕΝΟΣ ΕΙΣ ΤΗΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΝ ΤΩΝ ΜΕΤΟΧΩΝ

Table with columns: ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΝ, ΠΑΘΗΤΙΚΟΝ, ΔΙΑΘΕΣΙΜΑ, Προεξοφλήσεις και προκαταβολαι επί γραμματίων, Πηγυνημένοι λογαριασμοί, Τρέχοντες λισμοί χρεωστικοί, Όμολογια Έθνικών Δανείων, Κρατώγραφα και τοκομερίδια, Συμμετοχαι εις επιχειρήσεις, Κτήματα Τραπεζής, Έγκαταστάσεις και επίπλα Κεντρικού και Υποκαταστημάτων. Total: Δρ. 178,814,291.88

ΑΝΑΛΥΣΙΣ ΜΕΡΙΔΟΣ ΚΕΡΔΗ ΚΑΙ ΖΗΜΙΑΙ 1909

Table with columns: ΧΡΕΩΣΙΣ, ΠΙΣΤΩΣΙΣ. Χρεώσις: Φόρος επιτηδεύματος και φόρος και χαρτόσημον μερίματος Έλληνικού και Γαλλικού Δημοσίου... Δρ. 399,888.25. Πιστώσις: Υπόλοιπον κερδών 1908... Δρ. 122,080.45. Total: Δρ. 5,574,681.10

ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΔΙΑΝΕΜΟΜΕΝΩΝ ΚΕΡΔΩΝ

ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΓΕΝΙΚΟΝ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΝ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1909

Table with columns: Προσωρινών μερίμα Α' εξαμητίας, Μέριμα Β', Υπερ φιλανθρωπικών σκοπών, Αμοιβή Διοικητικού Συμβουλίου. Total: Δρ. 3,690,000.—

Το μερίμα εκ δραχμών η φράγκων 5 κατά μετοχήν πληρωθήσεται εις χρυσόν άμα τη έγκρίσει του παρόντος Ισολογισμου υπό της Γενικής Συνελεύσεως των Μετόχων συγκροτηθησομένης την 28 Ιανουαρίου 1910.

Έν Αθήναις, τη 15 Ιανουαρίου 1910.

Έντολή του Διοικητικού Συμβουλίου

Ο ΓΕΝΙΚΟΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ Ζ. Κ. ΜΑΤΣΑΣ Ο ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΤΟΥ ΛΟΓΙΣΤΗΡΙΟΥ Φ. Η. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ